

Univerzita Pardubice

Fakulta chemicko-technologická

Katedra ekonomiky a managementu chemického a potravinářského podniku

**Zakotvení vlastnického práva v právním řádu
České republiky**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

AUTOR: JAN KLEPAL
VEDOUCÍ PRÁCE: JUDr. Ing. JIŘÍ KLAVÍK

2011

Univerzita Pardubice
Fakulta chemicko-technologická
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jan KLEPAL**
Osobní číslo: **C08443**
Studijní program: **B2807 Chemické a procesní inženýrství**
Studijní obor: **Ekonomika a management chemických a potravinářských podniků**
Název tématu: **Zakotvení vlastnického práva v právním řádu ČR**
Zadávatel katedra: **Katedra ekonomiky a managementu chemického a potravinářského průmyslu**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Vymezení základních pojmů - vlastnické právo, historie vlastnického práva.
2. Zakotvení vlastnického práva v právních předpisech - Listina základních práv a svobod, občanský zákoník, návrh nového občanského zákoníku.
3. Rozbor práv a povinností vlastníka.
4. Zhodnocení právní úpravy práv a povinností vlastníka.
5. Shrnutí a závěr.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: cca 40 stran

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

1. ŠVESTKA, Jiří, et al.: Občanské právo hmotné 1 : páté jubilejní aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009. 459 s. ISBN 978-80-7357-468-0.
2. FIALA, Josef, et al.: Občanské právo hmotné: 2. upravené vydání. 2009. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r. o., 2009. 650 s. ISBN 978-80-7380-228-8.
3. KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M.: Římské právo. Druhé, doplněné a přepracované vydání. Praha : C.H. Beck, 1995. 386 s. ISBN 80-7179-031-1.
4. FIALA, J. a kol.: Občanské právo hmotné. Brno: Doplněk, 1998. 404 s. ISBN80-7239-002-3.
5. Fiala, J. a kol.: Občanské právo. 1. část. Brno: Masarykova univerzita, 1993. ISBN 80-210-0734-6.
6. Listina základních práv a svobod.
7. Občanský zákoník.

Vedoucí bakalářské práce:

JUDr. Ing. Jiří Klavík

Katedra ekonomiky a managementu chemického a potravinářského průmyslu

Datum zadání bakalářské práce: 25. února 2011

Termín odevzdání bakalářské práce: 24. června 2011

prof. Ing. Petr Lošťák, DrSc.

děkan

L.S.

Ing. Lenka Branská, Ph.D.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 22. února 2011

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v této práci použil, jsou uvedeny v seznamu literatury. Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 20. června 2011

Jan Klepal

Poděkování:

Děkuji mému vedoucímu bakalářské práce, panu JUDr. Ing. Jiřímu Klavíkovi za jeho vedení, důležité rady a podnětné návrhy, které mi vždy ochotně poskytl po celou dobu, po kterou jsem zpracovával tuto práci.

Anotace:

Semestrální projekt jsem vypracoval na téma Zakotvení vlastnického práva v právním řádu České republiky. V této práci jsem se zabýval obecným výkladem vlastnického práva a také historií z pohledu římského a rakouského práva. Dále jsem se pak zabýval právní úpravou vlastnického práva z pohledu Listiny základních práv a svobod, z pohledu občanského zákoníku a z pohledu návrhu nového občanského zákoníku.

Klíčová slova:

vlastnictví

vlastnické právo

právní úprava

Annotation:

Semester project, I developed the theme of Anchorage property rights in legislation of the Czech Republic. In this work, I dealt with the general description of the ownership and history from the perspective of the roman and austrian law. Then I dealt with the property rights law from the perspective of the charter of fundamental rights and freedoms, in view of the civil code and of view the new civil code.

Keywords:

property

title

legislation

Obsah

ÚVOD	9
1. VLASTNICTNICKÉ PRÁVO OBECNĚ	10
1.1 Vymezení vlastnického práva	10
1.2 Historické aspekty vlastnického práva.....	13
2. PRÁVNÍ ÚPRAVA VLASTNICKÉHO PRÁVA	16
2.1 Druhy vlastnictví a formy jeho úpravy dle římského práva	16
2.2 Listina základních práv a svobod České republiky	18
2.3 Občanský zákoník	18
2.4 Nabývání vlastnického práva	20
2.5 Ochrana vlastnického práva	23
2.6 Spoluvlastnictví.....	26
2.7 Držba a vydržení	29
3. ROZBOR PRVKŮ VLASTNICKÉHO PRÁVNÍHO VZTAHU	31
3.1 Subjekty vlastnického práva	31
3.2 Předmět vlastnického práva	34
3.3 Obsah vlastnického práva	36
4. ZHODNOCENÍ PRVKŮ VLASTNICKÉHO PRÁVNÍHO VZTAHU	43
4.1 Zhodnocení subjektů vlastnického práva	43
4.2 Zhodnocení předmětu vlastnického práva.....	44
4.3 Zhodnocení obsahu vlastnického práva	45
ZÁVĚR	47

Úvod

Ve své bakalářské práci bych se chtěl zaměřit na rozbor právní úpravy vlastnického práva v právním řádu České republiky. Toto téma jsem si vybral z důvodu každodenní existence a praxe vlastnických vztahů při užívání různých věcí, při jejich nabývání nebo pozbývání. Těmito vztahy se chci zabývat nejen z hlediska našeho právního řádu, ale porovnávat je i s ostatními dokumenty.

V první části vymezuji pojem vlastnictví a jeho synonymickým vyjádřením v některých dokumentech. V této části bude pojednáno o aspektech vlastnického práva, jeho specifických znacích a výkonu vlastnického práva. Dále bych pokračoval historickými aspekty vlastnického práva vymezenými v právu římském a rakouském obecném zákoníku.

Druhá část pojednává konkrétně o právních úpravách vlastnického práva a srovnává římské právo, Listinu základních práv a svobod České republiky a občanský zákoník. Dále bych rozebral obecně způsoby, ochranu a omezení vlastnického práva. Pojmy držba, spoluvlastnictví a vydržení jsou zpracovány v závěru této části, a to z pohledu občanského zákoníku.

Ve třetí a čtvrté části práce uvedu konkrétní příklady, které rozeberu a zhodnotím z hlediska právních úprav jednotlivých historických dokumentů.

Informace, které získám při psaní bakalářské práce, jistě využiji ve své budoucí praxi. A také mnoho užitečného poznání a vědomostí, protože s těmito problémy se setkáváme každodenně v běžném životě.

1. VLASTNICTNICKÉ PRÁVO OBECNĚ

Tato kapitola se zabývá nejdůležitějším a základním právem věcným, kterým je právo vlastnické. Je upraveno především Listinou základních lidských práv a svobod (dále jen Listina) v čl. 11 odst. 1, kde prohlašuje, že „každý má právo vlastnit majetek“. Tento článek Listiny neprohlašuje za základní lidské právo vlastnictví samo, ale právo být vlastníkem, tj. právo nabývat vlastnictví.

Dále je vlastnictví chráněno Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, kde každá fyzická nebo právnická osoba má právo pokojně užívat svůj majetek. Vlastnické právo je dále zakotveno v občanském zákoníku v § 123 až 135c. [18][19]

1.1 Vymezení vlastnického práva

Přestože se pojmy „vlastnictví“ a „vlastnické právo“ často zaměňují, v právní teorii je mezi nimi činěn rozdíl spočívající v odlišnosti ekonomického a právního pojetí. V ekonomickém smyslu se „vlastnictví“ chápe jako souhrn majetkových vztahů držby, užívání a dispozic s věcmi. Termín „vlastnické právo“ se používá v právním smyslu jako právními normami regulovaný vlastnický vztah. [3] Současný občanský zákoník označuje hlavu první v části druhé slovy „Vlastnické právo“. Hned v prvním ustanovení (§ 123) však pojednává o předmětu „vlastnictví“.

V právním jazyce, v zákonech, v mezinárodních smlouvách se v současnosti hovoří i o průmyslovém či duševním vlastnictví. Tyto termíny najdeme i v obchodním zákoníku v § 433 odst. 2 a v § 479 odst. 1. Avšak ani zde nejsou přesně definovány.

Obecně je chápáno vlastnictví duševní tak, že jeho součástí je vlastnictví literární, umělecké a vlastnictví průmyslové. Lepší je porovnávat tyto pojmy jako pojmy stejné úrovně:

a) duševním vlastnictvím budeme rozumět právo k výsledku tvůrčí lidské činnosti, jehož subjektem mohou být jen osoby fyzické. Jako příklad bych uvedl právo autorské a právo k výkonu umělce.

b) průmyslovým vlastnictvím budeme rozumět právo k nehmotným součástem obchodního jmění podle § 6 odst. 2 obchodního zákoníku ovšem mimo pohledávky. Jako příklad bych uvedl např. právo k vynálezu, know-how, ale i právo k ochranné známce.

Příkladem duševního vlastnictví je právo autorské a právo k výkonu výkonného umělce. [18][19][8][6]

V období Říma bylo nejběžnější analytické chápání vlastnického práva, jako souboru dílčích práv – oprávnění věc držet, věc užívat, požívat, tzn. brát z ní plody, nebo jiné užitky, ale především s věcí podle svého uvážení nakládat, nejvýznamnější složkou je oprávnění věc úplatně či bezúplatně zcizit, a tak ji převést na jinou osobu. Takto vymezuje vlastnické právo i občanský zákoník v § 123, podle kterého „vlastník je v mezích zákona oprávněn předmět svého vlastnictví držet, užívat, požívat jeho plody a užitky a nakládat s ním“.

Současně však v tomto paragrafu není zahrnuto dílčí právo vlastníka vzepřít se každému neoprávněnému zásahu ze strany třetích osob do jeho vlastnického práva, zejména proti té osobě, která mu věc zadržuje. (§ 126). [19][16][12][11]

S touto analýzou vymezení vlastnictví souvisí trvalost vlastnického práva. Znamená to, že vlastnické právo již jednou nabyté nezaniká tím, že vlastník pozbyl (dobrovolně nebo nedobrovolně) některá svá vlastnická oprávnění (např. poskytl věc do nájmu), nezaniká dokonce ani tehdy, pozbyl-li všech (např. prohlášením konkursu v insolvenčním řízení).

Souhrnně můžeme říci, že vlastnické právo zaniká jen tehdy, nastal-li nějaký právní důvod zániku vlastnictví, pozbyl-li vlastník dočasně všech svých vlastnických oprávnění a jeho vlastnictví tím nezaniklo, zůstává nicméně vlastníkem. Jedná se o tzv. holé vlastnictví. [18][19]

Zvláštnost vlastnického práva spočívá také v jeho elasticitě. Tento fakt souvisí s omezením vlastnického práva a s případnou existencí tzv. holého vlastnictví. Omezení tohoto práva mohou být trvalá ze zákona nebo dočasná (tzv. pomíjivá). Elasticitou vlastnického práva se rozumí obnovení oprávnění vlastníka v původním rozsahu, pokud pomine právní důvod omezení jeho vlastnického práva. Elasticita práva, přestože je u vlastnického práva nejvýraznější, není nevýlučná. Pokud například nájemce bytu přenechá svůj byt nebo jeho část do podnájmu, neomezí své nájemní právo poté, co skončí podnájem, neboť jeho nájemní právo se vrací do původního stavu. [19][16]

Hledáme-li specifickou vlastnického práva odlišující jej od ostatních subjektivních občanských práv, musím se vrátit ke starému pojmu „právního panství člověka nad věcí“. Specifická tohoto panství nad věcí nespočívá v jeho absolutnosti, ani v jeho neomezenosti, nýbrž znamená právem poskytnutou a chráněnou moc člověka ovládat určitou věc. V tom spočívá specifický znak vlastnického práva. Moc vlastníka můžeme nazvat z důvodu nezávislosti na moci kohokoli jiného „svou mocí“ a zákonem uznanou a chráněnou moc, která není závislá na současné existenci kohokoliv jiného k této věci v dané době.

Vlastník tedy není jediný právní subjekt, jenž vykonává právní panství nad věcí, nýbrž může jím být také uživatel věci z titulu nájmu či výpůjčky. Pokud vlastník přenechá svou věc někomu jinému, získává tato osoba po určitou dobu „moc nad věcí“, přičemž tato moc je odvozena od práva vlastníka.

Souhrnně můžeme definovat vlastnické právo jako právo věc ovládat, tj. držet ji, užívat a požívat, nakládat s ní, a to svou mocí, mocí nezávislou na současné existenci moci kohokoliv jiného k téže věci. [18][19][21]

Výkonem vlastnického práva rozumíme uskutečňování jednotlivých vlastnických oprávnění. Tento výkon vlastnického práva lze uskutečnit jak konáním, tak nekonáním. Vlastník má právo věci užívat, a pokud to připouští povaha věci, má také právo požívat plody této věci. Zároveň však má právo věc neužívat či nepožívat její plody. Výkon vlastnického práva zpravidla nemá povahu právního úkonu.

Výkon práva však může být v rozporu se zákonem, a sice tehdy, když vlastník při výkonu svého práva překročí meze, které jsou výkonu vlastnického práva dány. V tomto případě se jedná o výkon práva zdánlivý, a jde o protiprávní úkon. [19][16]

Pojem zneužití vlastnického práva je poměrně nový. Původně byl součástí ryze individualistické koncepce a byl to pojem neznámý a z jejího hlediska rozporný. Teprve v druhé polovině 19. století se vznikem sociálního chápání subjektivního občanského práva se tento pojem zneužití práva začíná prosazovat a v současné době je běžný. Dnes zákaz zneužití práva vyplývá z ustanovení § 3 odst. 1 občanského zákoníku. čl. 11 odst. 3 Listiny obsahuje zákaz zneužití vlastnického práva, když stanoví, že „vlastnictví zavazuje“.

Listina zároveň v tomto ustanovení zakazuje zneužití vlastnického práva na újmu práv druhých nebo jsou-li v rozporu s obecnými zájmy, které jsou chráněny zákonem (ochrana

přírody, životního prostředí apod.). Občanský zákoník stanoví zákaz zneužití vlastnického práva v rámci tzv. sousedských práv (§ 127). Z generální klauzule vyplývá, že vlastník věci se musí zdržet všeho, čím by obtěžoval jiného nebo ohrožoval výkon jeho práv. Při posuzování tohoto zákazu je nutno vycházet z intenzity zneužití vlastnického práva. Při obtěžování hlukem, pachem kouřem apod. je jiný subjekt pouze omezován ve výkonu svého vlastnického práva, ohrožování se přímo dotýká výkonu práv jiného subjektu.

Z této koncepce vyplývá, že zneužití práva, s přihlédnutím k tomu, že je zákonem zakázáno, je jen zdánlivým výkonem práva a je ve skutečnosti protiprávním úkonem. Takovému to výkonu by soud neposkytl právní ochranu, ale naopak by poskytl právní ochranu proti němu. [18][19][16]

1.2 Historické aspekty vlastnického práva

Úprava vlastnického práva vychází z římského práva, které se vyvíjelo v období zhruba 500 let př. n. l. a 500 let n. l. V historii Říma bylo vlastnictví chápáno jako právní panství, které je všeobecné, přímé a výlučné a jeho předmětem jsou věci hmotné. Římané se soustředovali především na to, jaká oprávnění vlastníkovému poskytuje a jak je může vlastník prosadit. Z tohoto chápeme, že věc, která je někomu výlučně vyhrazena, je jeho „vlastní“, vlastník je „pánem“ věci a jeho vztah k věci je „panstvím“ nad ní.

Podle římského chápání vlastnického práva jde o vzorové pojetí vlastnického vztahu. Vlastník může s věcí jakkoliv nakládat, může na ni působit jakýmkoliv myslitelným způsobem, a proto je vlastnictví všeobecným právním panstvím. Vlastník věc ovládá – drží, užívá ji, těží její plody a může věc i zničit. V tomto je vyjádřena celá podstata vlastnického práva. Ta spočívá ve všeobecném a ničím neomezeném působení na věc a vlastnictví je přímým právním panstvím. Aby vlastník uplatnil své vlastnické právo, nepotřebuje ničí pomoc ani prostřednictví. Vlastnictví se stává výlučným právním panstvím. Vlastník může podle tohoto práva vyloučit jakékoliv jiné působení na věc, neboť ta je pouze předmětem jeho vlastnictví a je tedy vyhrazena výlučně jemu.

Všechny uvedené znaky vlastnictví jako právního panství můžeme hodnotit jako rysy pojmové, teoretické. Dobře věděli římsští právníci, že vlastník může ve svém působení na věc být omezen, a to způsobem, že k dané věci má jisté oprávnění věcněprávního charakteru

osoba jiná, nebo tím, že vlastník při výkonu svého vlastnictví naráží na stejně neomezená práva jiných vlastníků k předmětům jejich vlastnictví.

V teoretickém výkladu vlastnického práva římsí právníci vyznávají pojem neomezeného právního panství, ale později přidávají nový pojem elasticita - neboli pružnost vlastnického práva.

Když je vlastnické právo omezeno, například tím, že k věci, která je předmětem vlastnictví, existuje věcné právo k věci cizí. Jakmile toto omezení přestane platit, rozšiřuje se vlastnictví opět do své původní „neomezené“ podoby. Z toho plyne, že pro omezení vlastnictví měly zvláštní význam povinnosti, které vlastníkovi ukládaly normy římského právního řádu. Proto rozlišujeme dvě skupiny takovýchto pravidel: 1. pravidla omezující vlastníka v zájmu veřejném, 2. pravidla omezující vlastníka v zájmu jiných vlastníků, tedy v zájmu soukromém.

Omezování vlastníka v zájmu veřejném šlo především o zásady stejné, jakými jsou dnešní předpisy správního práva, zvláště pak práva stavebního. Vlastníci městských pozemků jsou omezeni tak, že mezi stavbami muselo být prázdné místo, a to bylo stanoveno Zákonem 12 desek. Dále nesměla být překročena přesně daná výše stavby, bylo omezeno bourání domů apod. Omezení vlastnického práva byla v pozdějších stoletích nazvána jako tzv. zákonná, neboli legální služebnost. [10]

V roce 1811 byl v Rakousku přijat obecný zákoník občanský. Protože byly české země součástí rakouské monarchie, platil tento zákon také na našem území. Po vzniku samostatného československého státu v roce 1918 byl převzat spolu s dalšími rakouskými právními předpisy do právního řádu Československé republiky. Zrušen byl až tzv. prostředním občanským zákoníkem v roce 1950. V Rakousku platí tento obecný zákoník občanský dodnes.

Podle rakouského obecného zákoníku občanského je předmětem vlastnického práva vše, co někomu náleží, všechny jeho hmotné nebo nehmotné statky. Oproti římskému právu, kde předmětem vlastnického práva mohly být pouze hmotné věci, v rakouském pojetí zahrnuje vlastnické právo jak věci hmotné, tak věci nehmotné.

Vlastnictví je právem posuzováno jako oprávnění, podle něhož může každý s podstatou a užitky věci nakládat libovolně podle své vůle a současně druhou osobu z tohoto

oprávnění vyloučit. Všechny věci jsou předměty vlastnického práva a každý, koho zákony výslovně nevylučují z tohoto práva, je oprávněn nabývat ho svým jménem sám nebo prostřednictvím druhé osoby. Brání-li někdo druhé osobě v nabytí majetku (věci, předmětu) a tato osoba je způsobilá k nabytí, musí ten, kdo v nabytí věci brání, dokázat, která zákonná překážka vadí v nabytí majetku (věci, předmětu).

Pro osobu, která má právo k podstatě věci a současně právo k užítku, je vlastnické právo stanoveno jako úplné a nedělitelné. Má-li však jeden subjekt jen právo k podstatě věci a jiný subjekt naproti tomu kromě práva k podstatě věci i výlučné právo k jejím užitkům, pak je vlastnické právo dělené a pro oba subjekty neúplné. Subjekt s právem pouze k podstatě věci se nazývá vrchním vlastníkem, zatímco subjekt s výlučným právem k jejím užitkům je tzv. užitkovým vlastníkem. Současná právní úprava nerozlišuje vlastníky na vrchní a užitkové.

Vlastníkem není osoba, která například odvádí úrok nebo pobírá roční důchod z pozemku. Tam, kde nelze přesně odlišit právo k podstatě od práv k užítku, je brán každý poctivý držitel za úplného vlastníka. [24][20]

2. PRÁVNÍ ÚPRAVA VLASTNICKÉHO PRÁVA

V této části se budu zabývat právní úpravou vlastnického práva v ČR zakotvenou v jednotlivých právních předpisech. Vlastnictví je chráněno Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, podle níž může fyzická nebo právnická osoba pokojně užívat dle práva svůj majetek. V Listině základních práv a svobod, jež je součástí českého ústavního pořádku, se hovoří o tom, že každý má právo majetek vlastnit. V platném občanském právu se vychází z toho, že vlastnit lze pouze věci jakožto hmotné statky sloužící uspokojování potřeb.

Už od dob existence římského práva se vlastnické právo chápe jako souhrn dílčích oprávnění věc držet, užívat, brát z ní užitky a s věcí disponovat, a právě tímto římským právem bych se chtěl zabývat.

2.1 Druhy vlastnictví a formy jeho úpravy dle římského práva

Z hlediska existence vlastnického práva vycházelo římské právo z jediného pojetí vlastnictví, které považovalo za všeobecné právní panství. Právní panství je všeobecné, přímé a výlučné, jeho předmětem jsou věci hmotné. Pro pochopení římského pojetí vlastnického práva má rozhodující význam. Římané se soustřeďovali na to, jaká oprávnění vlastníkovu poskytuje a jak je vlastník může prosadit. V historických pramenech se setkáváme s prostým označením vlastnictví jako „*proprietas*“, což znamená, že věc je někomu výlučně vyhrazena, že je jeho „*vlastní*“. Vedle tohoto označení je častější označení „*dominium*“, které zdůrazňuje, že vlastník je „*pánem*“ (*dominus*) věci a jeho vztah k věci je „*panstvím*“ nad ní. Právě tyto příznačné rysy římského chápání vlastnického práva, jež podtrhují jeho mocenský ráz, činí z římského chápání vlastnického práva vzorové pojetí soukromovlastnického vztahu.

Vlastník, jenž je pánem své věci, s ní může jakkoliv nakládat, působit na ni jakýmkoliv myslitelným způsobem. Vlastnictví je tedy všeobecným právním panstvím. Vlastníkovu působení na věc má své typické projevy. Vlastník věc fakticky ovládá – drží, dále ji užívá, a to buď běžným způsobem, nebo ji užívá i tak, že těží její plody. V případě, že vlastník těží plody věci, hovoříme o požívání věci. Důsledkem jeho mocenského vztahu k věci je i to, že věc může zničit nebo s věcí jinak nakládat (prodat, darovat, směniti, spotřebovat, opotřebovat apod.).

Vlastnictví jako přímé právní panství znamená, že vlastník k tomu, aby uplatnil svoje vlastnické právo, nepotřebuje ničí pomoci ani prostřednictví. Vlastník může tedy svoji věc kdykoliv a kdekoliv uchopit, a tak uplatnit svoje právo. Vlastnictví jako výlučné právní panství znamená, že vlastník může vyloučit jakékoliv jiné působení na věc, neboť věc, která je předmětem vlastnictví, je výlučně vyhrazena jemu. Je tedy nemyslitelné, aby na věc, která je předmětem vlastnického práva, působil, kromě vlastníka, ještě někdo jiný.

Všechny tyto znaky bylo třeba chápat jako znaky pojmové, teoretické. Toho si byli vědomi římscí právníci, kteří počítali s tím, že vlastník může být omezen ve svém působení na věc, nebo tím, že vlastník při výkonu svého vlastnictví naráží na stejně neomezená práva druhých vlastníků k předmětům jejich vlastnictví. Tyto vzájemné střety vlastníků rozmanitých věcí řešilo římské právo velmi brzy řadou normativních pravidel, která uváděla v život dalšími zásadami římská právní věda, a později bylo vyjádřeno pojmem elasticita neboli pružnost vlastnického práva.

Kviritské vlastnictví, někdy označované také jako civilní vlastnictví, bylo původní a nejstarší složkou římského právního řádu. Bylo to všeobecné právní panství a jeho subjektem mohl být pouze římský občan. Ochrana tohoto práva se uskutečňovala procesními prostředky civilního práva, především žalobou. Kořeny tohoto vlastnictví vycházejí z období rozkladu kolektivní formy rodového a rodinného vlastnictví. Jeho součástí je vlastnictví k půdě, původně individuální vlastnický vztah. Nejprve se prosadil jako vlastnický vztah k pozemku, na kterém stál římský dům se zahradou. Tento pozemek se nazýval heredium, zřejmě proto, že původně byl sice zděditelný, nikoliv zcizitelný. Podle římské historické tradice se přidělování těchto domovních pozemků přičítá zakladateli Říma Romulovi.

Příděl půdy prováděla veřejná státní moc, která měla v Římě svoje pevné místo. Vycházelo se z předpokladu, že veškerá půda byla původně ve státním vlastnictví a jednotlivcům byla přidělována. Na rozdíl od této státní půdy se počítalo v právním řádu také s provinční půdou. I když se považovala za státní vlastnictví, bylo s ní nakládáno jinak. Provinční půda byla zpravidla ponechávána dosavadním držitelům. Vztahy k této půdě byly omezovány povinnostmi platit zvláštní pozemkovou daň.

Osoby, které nebyly římskými občany, nýbrž cizinci (peregriny), nebyly v Římě původně chráněny vůbec. S vývojem římského státu narůstají i obchodní vztahy s ostatními národy, a vzniká proto nutnost chránit majetek cizinců přicházejících do Říma za obchodem.

Závěrem můžeme říci, že vlastnictví bylo původně chápáno jako subjektivní vlastníkovo oprávnění, proti kterému je postavena povinnost všech ostatních osob nerušit výkon práva. [10]

2.2 Listina základních práv a svobod České republiky

Listina základních práv a svobod byla původně publikována jako součást ústavního zákona č. 23/1991 Sb. Byla přijata bývalým Federálním shromážděním jako právní předpis České a Slovenské Federativní Republiky. V souvislosti s přijetím Ústavy České republiky (ústavní zákon č. 1/1993 Sb.) nebyla Listina základních práv a svobod zařazena do textu Ústavy, jako tomu je v Ústavě Slovenské republiky, nýbrž je pouze součástí ústavního pořádku České republiky. Byla přijata koncem roku 1992 předsednictvím České národní rady, které vyhlásilo Listinu základních práva a svobod a publikovalo ji ve Sbírce zákonů pod č. 2/1993 Sb.

Podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod má každý právo vlastnit majetek. Uvedené právo je chápáno širěji než v občanském právu, neboť pojem „majetek“ zahrnuje nejen věci, ale také práva či jiné majetkové hodnoty. Listina garantuje stejný zákonný obsah a ochranu všech vlastníků a zaručuje dědění.

Zákonem č. 162/1998 Sb je stanoveno, který majetek je nezbytný k zabezpečování potřeb celé společnosti, rozvoje národního hospodářství a zabezpečování potřeb veřejného zájmu a smí být jen ve vlastnictví státu, obce nebo určených právnických osob. Zákon může také stanovit, které věci mohou být pouze ve vlastnictví občanů nebo právnických osob se sídlem v České a Slovenské Federativní republice. Vlastnictví zavazuje k tomu, že nesmí být zneužito na újmu práv druhých nebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru, kterou zákon stanoví. Vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva je možné ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu. Zákon nařizuje ukládání daní a poplatků. [22]

2.3 Občanský zákoník

Podle zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku ve znění pozdějších předpisů má vlastník právo objekt svého vlastnictví držet, užívat, požívat jeho plody a užitky a zacházet

s nimi. Každý vlastník má shodná práva a povinnosti a je mu poskytována stejná právní ochrana. Zvláštním zákonem se upravuje vlastnictví k bytům a nebytovým prostorům, dále se upravuje, které věci mohou být předmětem vlastnictví státu, nebo vymezených právnických osob.

Každý vlastník má nárok na ochranu proti tomu, jestliže se někdo neoprávněně dotýká jeho vlastnického práva. Zvláště má právo domáhat se věci na osobě, která mu ji nezákonně zadržuje. Podobné právo má i ten jedinec, který je oprávněn mít předmět u sebe. Vlastník předmětu nesmí vykonávat nic, co by nepřiměřenou měrou obtěžovalo jiného, nebo čím by závažně ohrožoval výkon oprávnění. Nemůže tedy ohrožovat sousedovu stavbu nebo pozemek. V jiném případě úpravy pozemku nebo stavby na něm postavené musí bezpečně zajistit uchycení stavby nebo pozemku. Při stavbě nebo úpravě nesmí vlastník obtěžovat sousedy hlukem, prachem, popílkem, kouřením, plyny, parami, pachy, pevnými a tekutými odpady, světlem, stíněním a vibracemi nad únosnou míru.

Pokud chová vlastník nějaká zvířata, nesmí dovolit, aby tato zvířata pronikala na sousedící pozemek. Dále je povinností vlastníka nelikvidovat ze své půdy přerůstající větve stromů nebo kořeny, jež pronikají na jeho parcelu v nevhodnou roční dobu. Soud může na základě zjištění náležejícího stavebního úřadu vlastníkovi nařídít, aby svůj pozemek oplotil. Ten tak musí učinit, nebrání-li to praktickému užívání sousedících pozemku a staveb.

Dále je povinností majitelů umožnit na nezbytně nutnou dobu vstup na své pozemky, nebo na stavby na nich stojící majitelům sousedních parcel, a to v případě nutnosti pečování a obhospodařování sousedících pozemků a staveb. Vznikne-li škoda na parcele nebo na stavbě, je povinnost toho, kdo škodu způsobil, ji nahradit. Tato odpovědnost je objektivní a absolutní. Pro její uplatnění se nevyžaduje zavinění ze strany škůdce a nelze se jí zprostit.

Dále musí majitel strpět, aby ve stavu nouze nebo v naléhavém veřejném zájmu v potřebnou dobu, nezbytném rozsahu a za odškodnění byla jeho věc upotřebena. Věc je možné vyvlastnit nebo vlastnické právo omezit pouze na základě zákona o veřejném prospěchu věci, a to v případě, nelze-li dosáhnout záměru jinak, a to za náhradu. [25]

2.4 Nabývání vlastnického práva

Rozlišují se dva základní způsoby nabývání vlastnického práva, a to odvozené (derivativní) a původní (originární).

Při odvozeném způsobu nabytí vlastník odvozuje své vlastnické právo od jiného vlastníka. Tento způsob nabývání vlastnického práva se realizuje jak na základě smlouvy, tak v rámci dědění. Při smluvním převodu dochází k nabytí vlastnického práva na základě projevu vůle převodce a nabyvatele. Patří sem také dohoda o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví nebo dohoda o vypořádání společného jmění manželů.

K dědění dochází v případě smrti dosavadního vlastníka (zůstavitele), jestliže pořídil pro případ své smrti závěť a ustanovil konkrétní osobu k dědictví. Jestliže však závěť nepořídil, dědictví připadá některému z dědiců jednotlivých dědických skupin. Také dědic odvozuje své vlastnické právo od svého právního předchůdce, tedy zůstavitele. V tomto případě však nehovoříme o převodu vlastnického práva, ale o jeho přechodu.

Odvozeným derivativním nabytím vlastnictví je jeho převod smlouvou, a to bez ohledu na to, zda se jedná o věci movité, nemovité, případně také byty a nebytové prostory. Jeho právním důvodem je smlouva, při čemž může jít o smlouvu kupní, darovací nebo směnnou. Obdobnou povahu mají i smlouvy, resp. dohody o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví či smlouvy, resp. dohody o zúžení či rozšíření společného jmění manželů, dohody o vypořádání zaniklého společného jmění manželů. Obdobný charakter mají i smlouvy o prodeji podniku nebo jeho části.

Převod vlastnictví věcí movitých upravuje ustanovení § 133 odst. 1 občanského zákoníku, podle kterého se vlastnictví nabývá převzetím věci, není-li právním předpisem stanoveno nebo účastníky dohodnuto jinak. Při smluvním nabytí vlastnického práva k věci movité k jejímu převzetí nabyvatelem nutně předchází její odevzdání zcizitelem. Z tohoto paragrafu vyplývá, že smluvní nabyvatel movité věci se stane jejím vlastníkem až ve chvíli, kdy věc převzal. Odevzdání se uskutečňuje buď z ruky do ruky, nebo distančně resp. poštou nebo jinou zásilkou, nebo jinými způsoby např. zcizitel se s nabyvatelem dohodne, že věc, kterou mu smlouvou zcizil (zejména prodal), si ponechá u sebe z jiného právního důvodu, např. jako její nájemce.

Převádí-li se smlouvou vlastnické právo k nemovitosti, je právním způsobem nabytí vlastnického práva vklad vlastnického práva do katastru nemovitostí. To platí bezvýhradně při převodu vlastnického práva k pozemku. Pokud jde o nemovité stavby, uskuteční se převod vlastnického práva na základě smlouvy vkladem do katastru nemovitostí jen v případě, že jde o stavbu, která je nebo má být předmětem evidence v katastru nemovitostí.

Při původním způsobu nabytí není vlastnické právo odvozeno od jiného vlastníka. Například při zhotovení věci dochází v důsledku lidské činnosti k vytvoření nové věci, která před jejím zhotovením neexistovala. Do tohoto způsobu nabytí vlastnického práva se řadí také případy, kdy věc sice již dříve existovala a byla ve vlastnictví určité osoby, avšak vlastnické právo nového vlastníka vzniklo například vydržením, rozhodnutím soudu nebo orgánu státní správy, nebo příklepem podle zákona č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů. Za původní způsob nabytí vlastnického práva se rovněž považuje získání věci opuštěných, ztracených či skrytých nebo nabytí vlastnického práva od nevlastníka, pokud to zákon připouští.

Vydržením se nabývá vlastnického práva dlouhodobou nepřetržitou oprávněnou držbou věci někým, resp. fyzickou či právnickou osobou, kdo vlastníkem věci není. Předmětem vydržení může být věc jak movitá, tak nemovitá.

Prvním základním předpokladem nabytí vlastnictví věci vydržením je to, že nabyvatel byl jejím oprávněným držitelem po celou vydržecí dobu. Vydržecí doba musí být nepřetržitá a musí trvat tři roky u věci movité a deset let u věci nemovité. [19][4][18]

Podle rakouského občanského zákoníku je možné získat vlastnictví třemi různými způsoby. Nabýt vlastnického práva lze přivlastněním, přírůstkem nebo odevzdáním.

Přivlastněním se rozumí, zmocní-li se někdo nějaké věci bez majitele a má dobrý úmysl ji pokládat za svou vlastní. Ty předměty, které nepatří nikomu, mohou být takto nabývány všemi občany rakouského státu, pokud ustanovení není ohraničeno politickými zákony, nebo pokud nemá některý z členů státu preferenční právo přivlastnění. Přivlastnění je také možné nabýt chycením zvířat, případně i nálezem věci, která nikomu nepatří. Pokud někdo nalezne věc, která nikomu nepatří, může se jednat o ztracenou věc, skrytý předmět nebo o poklad. Žádná soukromá osoba si nemůže ponechat plody, které jsou politickými

příkazy vyhrazeny státu. Každý má právo stát se majitelem movitého předmětu, který už jeho původní vlastník vlastnit nechce.

Nabytí vlastnictví přírůstkem znamená, když majitel získá věc, aniž by ji od někoho dostal. Přírůstek se pak nastává buď způsobem přirozeným, nebo způsobem umělým anebo obojím dohromady. Jako přirozený přírůstek se myslí vypěstované plodiny, narozená zvířata, opuštěná řečiště, naplaveniny, strže a samostatně vytvořené ostrovy. O umělý přírůstek se jedná v případě, byl-li získán zpracováním nebo smísením.

Nabytí vlastnictví odevzdáním jsou věci, které již majitele mají, ale právním postupem se převedou od majitele na jinou osobu. Právní důvod odevzdání musí být vylíčen ve smlouvě. Je to případ, jedná-li se o odevzdání věci v případě úmrtí, na základě výroku soudu nebo je to úřední nařízení. Způsobem odevzdání u movité věci může být hmotné odevzdání, odevzdání znamením a prohlášením. Při takovémto nabývání nemovitých předmětů a staveb musí být nabývací projednávání zaznamenáno do veřejných knih, které jsou k tomu určeny. Tomuto zapsání se říká vklad. Znamená to nabývání smlouvou, rozsudkem, soudními listinami nebo odkazem. U smlouvy musí být při nabývacím jednání sepsána potvrzená listina v takovém formátu, který je platný podle právních norem. Listina musí obsahovat označení osob, které majetek odevzdávají, a přesné označení osob, které majetek přijímají. Musí zde být také přesně popsána nemovitost, která se odevzdává, i její součásti. Dále také právní důvod odevzdání, místo a čas podepsání smlouvy. Odevzdávající zde musí výslovně oznámit, že vklad svoluje. [24]

V návrhu občanského zákoníku se rozlišuje nabytí vlastnického práva od neoprávněného vlastníka. Vlastníkem věci, která není zapsána ve veřejném seznamu, se stává ten, kdo věc získal a byl vzhledem ke všem okolnostem v dobré víře v oprávnění druhé strany převést vlastnické právo na základě řádného titulu. K nabytí dochází ve veřejné dražbě, od podnikatele při jeho podnikatelské činnosti v rámci běžného obchodního styku, za úplatu od někoho, komu vlastník věc svěřil, od neoprávněného dědice, jemuž bylo nabytí dědictví potvrzeno, při obchodu s investičním nástrojem nebo s cenným papírem na doručitele, anebo při obchodu na komoditní burze.

Dále se vlastníkem věci stane i ten, komu byla věc vydána, prokáže-li dobrou vůli v oprávnění převodce převést na něho vlastnické právo k věci, došlo-li k převodu za jiných

okolností. Toto neplatí, pokud vlastník prokáže, že věc pozbyl ztrátou nebo činem povahy úmyslného trestného činu.

Vlastnického práva ani dobré víry svého předchůdce se ke svému prospěchu nemůže dovolat ten, kdo věc získal s vědomím, že vlastnické právo bylo nabyto od neoprávněného. Bylo-li zapsáno vlastnické právo k věci zapsané ve veřejném seznamu ve prospěch osoby, jež byla v dobré víře, že jí vlastnické právo náleží, neomlouvá nikoho neznalost zapsaného údaje. Stanoví-li to jiný právní předpis, pak se zapíše do veřejného seznamu kromě věcného práva i právo užívání nebo požívání, jakož i omezení rozsahu způsobu užívání nebo požívání věci spoluvlastníky.

Zapíše-li se právo k věci do veřejného seznamu, má se za to, že bylo zapsáno v souladu se skutečným právním stavem. Bylo-li právo k věci z veřejného seznamu vymazáno, znamená to, že neexistuje.

Druhým ustanovením v návrhu občanského zákoníku je nabytí vlastnického práva rozhodnutím orgánu veřejné moci. Rozhodnutím soudu nebo jiného orgánu veřejné moci se vlastnického práva nabývá dnem, který je v něm určen. Jestliže takový den v rozhodnutí určen není, pak se nabývá vlastnického práva dnem rozhodnutí právní moci. [26]

2.5 Ochrana vlastnického práva

Vlastnické právo jako jedno z lidských práv je chráněno celým právním řádem České republiky – Ústavou České republiky i Listinou základních práv a svobod. V Listině v čl. 36 je zakotvena možnost pro každého domáhat se stanoveným postupem svého práva, i práva vlastnického, u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.

Tato ústavněprávní ochrana se konkretizuje v celém právním řádu, zejména v trestním právu a v jeho trestněprávních normách. Další konkrétní podobu najdeme i ve správním právu a v jeho správněprávních normách. Zvláštní místo zaujímá ochrana poskytovaná občanským právem a občanskoprávní předpisy, které najdeme v občanském zákoníku např. § 1 odst. 1, princip nedotknutelnosti vlastnictví nebo § 126 odst. 1, jež upravuje vlastníkovu ochranu proti tomu, kdo zasahuje neoprávněně do jeho vlastnického práva, a to právo vlastníka domáhat se vydání věci na tom, kdo mu ji neprávem zadržuje.

Občanský zákoník chrání vlastnické právo těmito občanskoprávními prostředky, kterými je ochrana svépomocí. Svépomoc je prostředkem ochrany subjektivních občanských práv a je vázána na splnění určitých zákonných předpokladů. Ochrana poskytovaná orgánem státní správy a má charakter pouze ochrany předběžné před ochranou poskytovanou soudem. Orgánem státní správy je podle § 5 občanského zákoníku obecní úřad, v jehož obvodu došlo k zásahu. Nejčastěji však poskytuje ochranu vlastnického práva soud. Soudní ochrana uskutečňována prostřednictvím dvou specifických žalob, jež náležejí vlastníku věci, a to žaloba na vydání věci, jíž se vlastník hmotné věci domáhá ochrany proti tomu, kdo ji neoprávněně zadržuje, zbavuje ho tak možnosti výkonu vlastnického práva a zároveň mu odmítá věc vydat. Zápůrcí žalobou se vlastník domáhá ochrany proti jinému neoprávněnému rušení svého vlastnického práva, než je zadržování věci.

Základem úpravy těchto ochranných prostředků je ustanovení § 126 občanského zákoníku. Obě vlastnické žaloby jako žaloby na plnění podle § 80 písm. b) občanského soudního řádu OSŘ směřují proti tomu, kdo vlastníkovi neoprávněně zasahuje do jeho vlastnického práva. Vlastník může k ochraně svého vlastnického práva zvolit případně i jinou žalobu, například spor o vlastnické právo k určité věci v případě, že někdo vlastnické právo vlastníka popírá. Ve výjimečných případech se může postižený vlastník domáhat ochrany vlastnického práva prostřednictvím žaloby na náhradu škody, popřípadě žaloby z bezdůvodného obohacení. [19][16]

V rakouském občanském zákoníku se pojem ochrana vlastnictví nevyskytuje, nýbrž je charakterizována jako žaloba z vlastnického práva. Prvním typem žaloby je žaloba vlastní. Přivlastní-li si někdo věc, ke které nemá vlastnické právo, může majitel soudně podat tzv. vlastnickou žalobu. Toto právo nemůže využít ten, kdo v době, kdy nebyl majitelem věci, věc zcizil, přestože ji později do vlastnictví získal.

Vlastnická žaloba se netýká poctivého držitele věci movité, který dokázal, že tuto věc nabytí buď ve veřejné dražbě nebo od živnostníka oprávněného k tomuto obchodu, anebo za plat od toho, komu ji žalobce sám k užívání, k uschování nebo v jakémkoli jiném úmyslu svěřil. V těchto případech nabývají poctiví držitelé vlastnictví a předešlý vlastník má právo na náhradu škody pouze vůči těm, kteří jsou za to odpovědni.

Žalobce musí dokázat, že žalovaný má zažalovanou věc ve své moci a že tato věc je jeho vlastnictvím. Žalobce požadující soudní vydání movité věci nazpět, musí uvést a popsat všechny charakteristické znaky, kterými se rozezná od všech podobných věcí.

Věci, které nelze tímto způsobem rozeznat, např. hotové peníze nebo dluhopisy zpravidla nejsou předmětem vlastnické žaloby, pouze vyskytnou-li se takové okolnosti, z kterých žalobce může dokázat své vlastnické právo a z kterých žalovaný musel vědět, že není oprávněn si věc osvojovat.

Druhým typem je žaloba vlastnická z právně domnělého vlastnictví žalobce. Nepodaří-li se žalobci dokázat, že nabyt vlastnictví k věci, která je mu zadržována, ale dokázal-li platný důvod a pravý způsob, jímž její držby nabyt, je pokládán za pravého vlastníka proti každému držiteli, který nemůže uvést žádný důvodu držby, anebo udává jen důvod slabší.

Drží-li tedy žalovaný věc nepoctivě nebo neoprávněně, nemůže-li jmenovat žádného předchůdce nebo jen podezřelého nebo obdržel-li věc bezplatně, žalobce musí poskytnout žalovanému peněžní náhradu. [24]

V návrhu občanského zákoníku se praví, kdo věc neprávem zadržuje, může být žalován vlastníkem, aby ji vydal. Ten, kdo se domáhá, aby mu věc byla vydána, musí ji popsat takovými znaky, kterými se rozeznává od jiných věcí téhož druhu.

Vydání movité věci, kterou nelze rozeznat (peníze, cenné papíry na doručitele) spolu s jinými věcmi téhož druhu, se lze domáhat pouze, lze-li z okolností seznat vlastnické právo osoby, která právo uplatňuje a nedostatek dobré víry osoby, na které je požadováno vydání věci.

Vlastník se může domáhat ochrany proti každému, kdo neprávem zasahuje do jeho vlastnického práva nebo jej ruší tím, že mu věc zadržuje. Z toho vyplývá, že ten, kdo má věc v oprávněné nebo poctivé držbě, i ten, kdo má věc z jiného právního důvodu u sebe, má právo na ochranu svého vlastnického práva. Taková osoba se považuje za vlastníka proti tomu, kdo zasahuje do jejich práv, přestože má pro to slabší právní důvod.

Ochrany se nemůže domáhat ten, kdo věc nabyt bezúplatně proti tomu, kdo věc nabyt za úplat. Jestliže je právní důvod stejně silný pro právo žalobce i žalovaného, poskytne se ochrana žalovanému. [26]

2.6 Spoluvlastnictví

Mluvíme-li o spoluvlastnictví, tak vlastníkem věci nemusí být jen jedna osoba, ale jediná věc může patřit více osobám. Věc, ke které existuje vlastnické právo, může vlastnit společně více vlastníků a poměr, v jakém ji vlastní, nazýváme spoluvlastnictvím. Základním znakem a podmínkou je počet subjektů právního vztahu. V případě spoluvlastnictví se nebude jednat pouze o vztah jednoho subjektu vůči ostatním, ale o vztah mezi samotnými spoluvlastníky.

Tyto vztahy nejsou totožné, protože jsou utvářeny vztahy subjektů vlastnického práva. Jediný vlastník svou věc může opravovat, upravovat, poskytnout ji do pronájmu nebo ji zastavit, avšak o hospodaření se společnou věcí rozhodují podíloví spoluvlastníci většinou hlasů. Až do novely občanského zákoníku z roku 1998 se rozlišovalo spoluvlastnictví podílové a bezpodílové. V současné době existuje pouze podílové spoluvlastnictví. Bezpodílové spoluvlastnictví bylo nahrazeno institutem společného jmění manželů.

Vedle něho upravuje občanský zákoník společné jmění manželů jako zvláštní majetkové společenství manželů, které zahrnuje jak majetek nabytý manžely za trvání manželství, tak závazky vzniklé za jeho trvání. [4] Společné jmění manželů je širší pojem než pouhé spoluvlastnictví, neboť jej tvoří jen věci, ale i práva a závazky, a to dle ustanovení § 143 odst. 1 občanského zákoníku. Majetkem (aktiva společného jmění) se rozumí především věci (movité a nemovité) a k jeho nabytí musí dojít jedním či oběma manžely za trvání manželství, přičemž nesmí zákonný důvod vylučovat tento majetek ze společného jmění. Podle § 145 odst. 1 občanského zákoníku majetek, který tvoří společné jmění manželů, mohou oba manželé užívat společně, obvyklou správu může vykonávat každý sám, v ostatních věcech je třeba souhlasu obou, neboť pak je právní úkon relativně neplatný.

Majetek nabytý a závazky vzniklé před uzavřením manželství nepatří do společného jmění manželů, stejně jako dědictví, dary a předměty osobní potřeby. Dále sem nepatří závazky vzniklé za trvání manželství, které přebral jeden z manželů bez vědomí druhého

manžela v rozsahu nepřiměřeném velikosti jejich majetku. Společné jmění manželů přetrvává i v případě, že manželé spolu doopravdy nežijí, a jejich manželství nadále trvá.

Rozsah společného jmění manželů se může uspořádat dvěma způsoby – smlouvou, která musí mít formu notářského zápisu, nebo rozhodnutím soudu. Formou notářského zápisu lze rozšířit nebo zúžit rozsah společného jmění manželů nebo vyhradit vznik společného jmění manželů ke dni zániku manželství. Rovněž tzv. předmanželskou smlouvu lze uzavřít formou notářského zápisu.

Rozhodnutím soudu lze pouze zúžit společné jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti. Soud tedy za trvání manželství nemůže zrušit společné jmění manželů. Zúžit společné jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti může soud ve dvou případech na návrh některého z manželů. První případ je v občanském zákoníku vymezen slovy „ze závažných důvodů“. Pod tento pojem lze podřadit některé formy patologické závislosti (např. hráčská vášeň, nadměrné požívání alkoholu nebo omamných prostředků či jedů). Vedle toho soud může zúžit rozsah společného jmění manželů v případě, že jeden z manželů získal oprávnění k podnikatelské činnosti (např. živnostenské oprávnění) nebo se stal neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti (společník veřejné obchodní společnosti nebo komplementář komanditní společnosti).

Majetkové vztahy mezi manžely jsou upraveny zvláštní právní úpravou odůvodněnou existencí manželství. Pokud manželství zanikne rozvodem, smrtí jednoho z manželů, nebo jeho prohlášením za mrtvého zaniká i důvod pro existenci této zvláštní právní úpravy. Společné jmění představuje vždy jen dočasné uspořádání právních vztahů manželů ke společnému majetku, neboť už v době jeho vzniku je zřejmé, že zanikne nejpozději smrtí jednoho z manželů.

Zákon výjimečně připouští zánik společného jmění i za trvání manželství, a to prohlášením konkurzu na majetek jednoho z manželů, nebo soudním výrokem o propadnutí majetku některého z manželů. Zanikne-li společné jmění manželů, provede se vypořádání mezi manžely (majetku i závazků) v den jeho zániku buď dohodou bývalých manželů, soudním rozhodnutím nebo uplatněním zákonné domněnky. Dohoda o vypořádání společného jmění by měla být písemnou formou a musí být určitá.

Nedojde-li k vypořádání dohodou, rozhodne na návrh některého z manželů soud. Každý z bývalých manželů má právo ve tříleté lhůtě počítané od zániku manželství podat návrh na vypořádání společného jmění soudem. Nedošlo-li do tří let od zániku společného jmění k jeho vypořádání dohodou ani rozhodnutím soudu, uplatňuje se zákonná domněnka podle § 150 odst. 4, jejímž cílem je zabránit dlouhotrvající právní nejistotě v uspořádání majetkových vztahů manželů. [2][19]

Podílové spoluvlastnictví je vlastnictví více subjektů (nejméně dvou) k jedné a téže věci, pro které je určující míra, kterou se jednotliví spoluvlastníci podílejí na právech a povinnostech, jež jsou obsahem spoluvlastnického vztahu. Rozlišujeme vztahy mezi samotnými spoluvlastníky a vztahy s třetími osobami. Hovoříme-li o poměru mezi samotnými spoluvlastníky, jedná se o tzv. vnitřní vztahy. V druhém případě, jde-li o vztah spoluvlastníků s další osobou, mluvíme o tzv. vnějších vztazích. Charakterizovat povahu vnitřních vztahů je velmi těžké a tyto vztahy jsou základem spoluvlastnictví, ovšem vnější vztahy se liší od osobního vlastnictví tím, že majitelem je více osob. Tyto vnější vztahy u spoluvlastnictví nejsou zcela identické jako u vlastnictví jednotlivců a jsou upravovány vnitřními vztahy spoluvlastnictví.

Podílové spoluvlastnictví, které je podle občanského zákoníku ideální formou spoluvlastnictví, a to z toho důvodu, že podle zákona některé věci nejsou dělitelné a mohou patřit i jednomu jedinému subjektu a nemůže je vlastnit více než jeden subjekt. V tomto případě mají podíloví spoluvlastníci přesně specifikovaná práva a povinnosti, jde o práva a povinnosti, jež jsou podstatná pro osobní vlastnictví a dále o práva přesně definující spoluvlastnický vztah. Tato práva odpovídají vzájemnému vztahu mezi spoluvlastníky, vztahu všech spoluvlastníků ke třetím osobám ohledně společné věci a vztahu jednoho spoluvlastníka k ostatním spoluvlastníkům ohledně jeho spoluvlastnického podílu.

Podíl se většinou udává v procentech nebo ve zlomcích a víc než polovina podílu patří jednomu ze spoluvlastníků, a dává mu tak právo k hospodaření se společnou věcí. V případě shody velikosti podílu rozhodne o majiteli soud. Subjekt, který věc ve společném vlastnictví nepoužívá, má podle zákona právo na finanční vyrovnání. Náklady, které vynaloží účastníci podílového spoluvlastnictví, platí ve výši svého podílu na společné věci. Převádí-li jeden ze spolumajitelů svůj podíl na jinou osobu, pak na prvním místě jsou ostatní spoluvlastníci dle zákonného předkupního práva. Výjimku budou tvořit osoby příbuzné vlastníkově, a to z přímé řady, tzn. manžel, manželka, děti a sourozenci.

Proti svému přesvědčení není nikdo povinen zůstat v podílovém spoluvlastnictví. Podílové spoluvlastnictví kromě toho, že může zaniknout v důsledku obecných důvodů zániku vlastnictví, může být zrušeno dohodou spoluvlastníků (zde nejsou zákonem omezováni). Při následném vypořádání se mohou dohodnout na reálném rozdělení věci, na přenechání jednomu či více ze spoluvlastníků či na následném prodeji společné věci. Nebo může být zrušeno rozhodnutím soudu, pokud nedojde mezi spoluvlastníky k dohodě o zrušení a vypořádání spoluvlastníků. Zákon stanoví nejen možné způsoby zrušení, ale i závazné pořadí způsobů vypořádání spoluvlastnictví, které pak soud musí respektovat.

Soud nejprve zkoumá reálné rozdělení předmětu podle výše spoluvlastnických podílů, nelze-li předmět reálně rozdělit a ani jeden ze spoluvlastníků předmět nechce nebo není schopen dát ostatním spoluvlastníkům peněžní náhradu, musí dojít k prodeji a výnos rozdělit podle podílů mezi spoluvlastníky.

Rozdíl od společného jmění, které je časově vázáno na trvání manželství a spolu s ním i zaniká, podílové zaniká vedle obecných příčin zániku vlastnictví (např. shoří-li listina vlastněná více osobami) zrušením. [4][19][16]

2.7 Držba a vydržení

Právo držby je významnou součástí obsahu vlastnického práva a současně je držba jednou z nejstarších a nejspornějších otázek občanského práva, vytvořeném v římském právu. Jeho zvláštnost spočívá v tom, vznikla-li držba nevlastníka v dobré víře, že mu věc nebo právo náleží, jde o držbu oprávněnou, ale je-li si držitel vědom toho, že není vlastníkem a přesto nakládá s věcí jako se svou, jde o držbu neoprávněnou.

Oprávněná držba je chráněna vlastnickými žalobami, na rozdíl od držby neoprávněné. Současný občanský zákoník upravuje držbu v ustanoveních § 129 – 131. Podle § 129 odst. 1 je držitelem ten, kdo s věcí nakládá jako se svou vlastní nebo kdo vykonává právo pro sebe. U držitele musí být splněny dva zákonné předpoklady, kterými držitel musí mít věc ve své skutečné moci, čili musí věc skutečně – fakticky ovládat (např. klíčky s doklady od motorového vozidla), anebo držitel musí mít vůli s věcí nakládat jako s vlastní, tzn. jako by mu patřila. V opačném případě se nejedná o držitele, chybí držitelská vůle, nejde o držbu, nýbrž o stav označovaný jako detence. Tato osoba pak není držitelem, ale detentorem.

Specifičností držby je, že držitelem věci může být i jiná osoba než vlastník této věci. Občanský zákoník v § 130 a 131 rozlišuje držitele oprávněného a neoprávněného.

Kritériem pro kvalifikaci oprávněného nebo neoprávněného držitele je jeho dobrá víra o tom, že s věcí nakládá jako s vlastní, tzn., že mu věc patří. Okolnosti, ze kterých můžeme usuzovat na existenci této dobré víry, musí v případném sporu tvrdit a prokazovat držitel. Vzniknou-li u držitele důvodné pochybnosti, že mu věc po právu patří, dobrou víru ztrácí. Ke ztrátě dobré víry v každém případě dojde právní mocí rozhodnutí soudu o tom, že věc má být vydána vlastníkovi, či pravomocným rozhodnutím, kterým se určuje vlastnické právo jiné osoby jako vlastníka věci.

Občanský zákoník poskytuje prostředky práva ochrany držiteli oprávněnému, ale i držiteli neoprávněnému. V právním řádu se používá tzv. společná držba téže věci dvěma osobami např. manžely nebo více osobami, ale musí být splněny zákonné znaky držby – např. o společné držbě. [19][16]

Při vydržení se držitel stává vlastníkem předmětu, jestliže má věc v držbě nepřetržitě po dobu tří let, mluvíme o movitosti. Jedná-li se o nemovitost, musí to být období dlouhé deset let. Nelze tak získat vlastnictví k věcem, jež nemohou být předmětem vlastnictví, nebo nejsou ve vlastnictví státu. Do celkového časového úseku započítáváme i období, kdy měl věc v oprávněném držení právní předchůdce. Najde-li někdo určitou věc, je jeho povinností ji vrátit původnímu vlastníkovi. Neznáme-li vlastníka, musí nálezce odevzdat nalezený předmět v obci, pod kterou místo nalezení patří. Nepřihlásí-li se vlastník do 6 měsíců od jejího odevzdání, připadá věc do majetku příslušné obce. [25]

3. ROZBOR PRVKŮ VLASTNICKÉHO PRÁVNÍHO VZTAHU

Tato kapitola se bude podrobněji zabývat subjekty, předměty a obsahem vlastnického práva primárně z pohledu současného občanského zákoníku, ale i z pohledu rakouského zákoníku a návrhu nového občanského zákoníku.

3.1 Subjekty vlastnického práva

Současný občanský zákoník stanovuje v rámci občanskoprávního vztahu i mimo něj jako subjekty práv a právních povinností osoby fyzické, osoby právnické včetně státu. Podle platného práva mohou být subjekty občanských práv a povinností i cizí státní příslušníci i zahraniční právnické osoby.

Právní způsobilostí subjektů rozumíme jejich způsobilost k právům a povinnostem, tím je myšlena i způsobilost k vlastnictví a nabytí majetku. Tato způsobilost je rovna právní subjektivitě. Ten, kdo má způsobilost k právům a povinnostem, je případným – potenciálním – subjektem práv a povinností.

Právní způsobilost fyzických osob patří do jednoho ze základních občanských práv a nikdo jí nemůže být zbaven ani v ní nemůže být omezen. Totéž platí o způsobilosti mít povinnost. Způsobilost k právům a povinnostem je podle hmotného práva určující i pro způsobilost být účastníkem řízení před soudy.

Způsobilost fyzické osoby mít práva a povinnosti vzniká narozením a tato způsobilost se přiznává i plodu v mateřském lůně. Způsobilost k právům a povinnostem trvá celý život, nemůže být ani omezena, ani se v průběhu života nerozšiřuje. Zaniká smrtí. Kdyby soud vydal mylné rozhodnutí o prohlášení za mrtvého a osoba prohlášená za mrtvou žila, tak její způsobilost k právům i povinnostem nezanikla.

Fyzická osoba je způsobilá k právním úkonům svými vlastními právními úkony a vzniká podle stavu její psychické vyspělosti. Způsobilost v plném rozsahu znamená způsobilost k právním úkonům dosažením zletilosti. To znamená dovršením osmnáctého roku nebo uzavřením manželství, a to i neplatného před dovršením osmnáctého roku věku. Způsobilost k právním úkonům může být omezena, respektive jí může být fyzická osoba zcela zbavena, a to přímo ze zákona v nedostatku věku (nezletilosti), rozhodnutím soudu

o zbavení nebo omezení způsobilosti k právním úkonům (v důsledku duševní choroby, nadměrného požívání alkoholických nápojů), nebo přímo ze zákona podle § 38 odst. 2, jestliže osoba, jejíž způsobilost nebyla omezena, vykonává právní úkon v duševní poruše, která ji činí neschopnou k tomuto právnímu úkonu. Mezi subjekty občanskoprávních vztahů patří také osoby blízké, to jsou osoby příbuzné. V ustanovení § 116 jsou rozlišovány osoby, které jsou si navzájem blízké, tj. příbuzní, přímí sourozenci, manžel, partner a osoby, které se za určitých podmínek pokládají za blízké.

Pojem právnická osoba je organizovaná společnost lidí za účelem společných zájmů dosažení práv a povinností majetkové povahy, které mají sloužit zájmům této organizované skupiny. Tato skupina sleduje zájem dosažení majetkových výhod pro své členy např. u spoluvlastníků, obligační solidarity. Tento název pro právnickou osobu je relativně moderní, obecně se vžil v 19. století. Mezi charakteristické znaky právnických osob se řadí právní subjektivita, deliktní způsobilost, vnitřní organizace a majetková autonomie. Právnické osoby se odlišují určitými identifikačními znaky, bez nichž by nebylo možné je považovat za právnickou osobu. Hlavním znakem je název. Zákonem je stanoveno, že název je určen již při zřízení právnické osoby, tedy nikoliv až v okamžiku jejího vzniku. Každá právnická osoba může mít jen jeden název, v této podobě je zapsána do příslušného veřejného rejstříku. Pro tvorbu názvu jsou platné zásady v souladu s dobrými mravy, zákazu zneužití a ochrany dobré víry. Název nesmí být nemravný, má být zásadně pravdivý a k poměrům jednotlivé právnické osoby přiměřený tak, aby na veřejnost nepůsobil klamně. Název je chráněn zákonem. Název se statutem podnikatele je zapsán do obchodního rejstříku a podléhá zvláštnímu právnímu režimu, jako obchodní firma (§ 8 obchodního zákoníku). [8]

Dalším znakem právnické osoby je její sídlo, které může být jen jedno. To může být za jejího trvání měněno. Právní osoba je dále identifikována účelem, který je vyjádřen a konkretizován jako předmět činnosti. Předmět činnosti nesmí být zákonem zakázán. Právní způsobilost k právům a povinnostem je dána okamžikem vzniku. Občanský zákoník stanoví, že subjektivita právnické osoby je omezena pouze zákonem. Právnická osoba je vzhledem ke své způsobilosti k právům a povinnostem limitována i svou právní povahou – nemůže např. uzavřít manželství, osvojit dítě, pořídit o svém jmění závěť. Zákon ale může ještě dále způsobilost právnické osoby k právům a povinnostem omezit, např. nadace nemohou až na některé výjimky nabývat účasti na jiných právnických osobách, ani podnikat. Určitá omezení platí též pro banky nebo družstevní záložny apod.

Současný občanský zákoník řeší způsobilost k právním úkonům u právnických osob tak, že právnická osoba sama činí své právní úkony s využitím statutárního orgánu. Některé právnické osoby mají statutární orgán individuální (např. společnost s ručením omezeným – jednatel, státní podnik – ředitele), některé mají statutární orgány kolektivní (např. akciová společnost – představenstvo, nadace – správní radu). V působnosti tohoto orgánu je rozhodovat o vnitřních záležitostech právnické osoby a jednání jejím jménem navenek. Právnická osoba nemusí jednat vždy jen svým statutárním orgánem, připouští se i právní jednání právnické osoby v zastoupení. Zákonnými zástupci jednajícími za právnickou osobu jsou její zaměstnanci nebo členové, avšak rozsah oprávnění těchto zástupců zastupovat právnickou osobu je vymezen vnitřními předpisy právnické osoby a hlediskem obvyklosti v právním styku. Překročí-li zaměstnanec nebo člen rozsah svého oprávnění zastupovat, dopouští se vybočení tzv. excesu.

Třetím subjektem, který může nabývat vlastnických práv je stát, jehož problematika zasahuje do různých právních oborů, především do práva soukromého. Z hlediska občanskoprávních vztahů prohlašuje občanský zákoník v § 21 stát za právnickou osobu, ale tato textace nedává přes zdánlivě jasné znění zřetelnou odpověď, co je vlastně stát, jelikož jednou stát vystupuje jako tvůrce práva a vykonavatel veřejné moci, podruhé jako subjekt v takových právních poměrech, které jsou stanoveny pro všechny ostatní subjekty. Zvláštní charakteristika státu je příčinou toho, že mu byly přiznány zvláštní výhody, např. určité věci jsou podle § 125 odst. 2 vyhrazeny do výlučného vlastnictví státu, podle § 134 odst. 2 se vylučuje možnost nabytí vlastnické právo k věci vlastněné státem vydržením, popř. připouští-li se taková možnost, jsou vydržecí lhůty výrazně delší. [13][14][1]

V rakouském občanském zákoníku se zmiňuje, že každý člověk má vrozená, rozumem poznatelná práva, a je nutné jej považovat za osobu. Rakouské právo nedovoluje otroctví ani nevolnictví.

Každý občan je způsobilý nabývat práva za podmínek stanovených zákonem. Občané, kteří nemají dostatečný věk nebo mají duševní vadu, nejsou způsobilí řádně spravovat své záležitosti, a proto jsou pod zvláštní ochranou zákonů. Do této skupiny patří děti, které ještě nedosáhly sedmi let, nedospělci, kteří ještě nedosáhli čtrnácti let, nezletilci, kteří ještě nedosáhli dvaceti čtyř let. Dále § 21 rakouského zákoníku cituje: „...zuřiví, šílení a blbí, kteří jsou užívání svého rozumu buď zcela zbaveni, neb alespoň nejsou s to poznati

následky svých činů; rovněž ti, jimž, jakožto osobám prohlášeným za marnotratníky, soudce zakázal další správu jejich jmění; konečně nepřítomní a obce“. [24]

Z pohledu právnické osoby jsou vzájemná práva členů společnosti určována smlouvou nebo účelem a zvláštními předpisy. Společnosti užívají stejných práv jako jednotlivé osoby. [24][20]

V návrhu občanského zákoníku se rozlišuje osoba fyzická nebo právnická. V paragrafu 19 se říká, že každý člověk má vrozená, již samotným rozumem a citem poznatelná přirozená práva, a proto se považuje za osobu. Zákon stanoví pouze meze uplatňování přirozených práv člověka a způsob jejich ochrany. Přirozená práva spojená s osobností člověka nelze zcizit a nelze se jich ani vzdát. Stane-li se tak, nepřihlíží se k tomu.

Právnická osoba je organizovaný útvar, o němž zákon stanoví, že má právní osobnost a stát ji tak uzná. Právnická osoba může mít bez ohledu na předmět své činnosti práva a povinnosti, které se slučují s její právní povahou.

Za právnickou osobu se považuje i stát v oblasti soukromého práva. Zvláštním předpisem je stanoveno právní jednání státu. [26]

3.2 Předmět vlastnického práva

Podle § 118 současného občanského zákoníku jsou předmětem občanskoprávních vztahů věci, byty a nebytové prostory jako jednotky, práva, pokud to jejich povaha připouští, jiné majetkové hodnoty, pokud to jejich povaha připouští. Předmětem občanskoprávních vztahů jsou i nemajetkové hodnoty. Občanský zákoník pojem věci nevymezuje. Omezuje se pouze na členění věcí na movité a nemovité a pojem věcí nemovitých dále vymezuje.

V § 118 se dále říká, že hmotnými předměty jsou věci, které jsou ovladatelné a užitečné, tzn., že slouží potřebám lidí. Oba tyto předpoklady musí existovat společně, tzn., že věcí nemůže být takový předmět, který je sice ovladatelný, ale není užitečný nebo naopak, je-li užitečný, ale neovladatelný a také samozřejmě v tom případě, je-li neovladatelný a neužitečný. Ovladatelnost a užitečnost je třeba posuzovat objektivně, např. automobil neovladatelný pro svého řidiče v důsledku poruchy řízení, nepřestává být věcí v právním smyslu. K věcem v právním smyslu se přiřazují i přírodní síly. Ty budou předmětem soukromých práv a povinností za stejných předpokladů jako hmotné předměty, tj. jsou-li

ovladatelné a užitečné, slouží-li potřebám lidí. Části lidského těla nejsou věcmi, a to ani tehdy, jestliže jsou od lidského těla odděleny. Občanský zákoník neřeší, je-li živé zvíře věcí ve smyslu právním. Zvíře jako živý tvor je právně chráněn zákonem č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů.

Základním tříděním je třídění na věci nemovité a movité podle § 119 občanského zákoníku. Věci nemovité jsou pozemky, a to bez omezení, stavby spojené se zemí pevným základem. Ostatní věci jsou považovány za věci movité.

Pozemkem se rozumí část zemského povrchu oddělená od sousedních částí viditelným rozhraním, vlastnickou hranicí, hranicí držby, hranicí druhu pozemků, zobrazená jako parcela v katastrální mapě průmětem do zobrazovací roviny, označená číslem parcely, názvem katastrálního území a vedená jako předmět vlastnictví v souboru katastru nemovitostí České republiky. Pojem stavba není definován v občanském zákoníku, jeho povaha jako nemovitosti vyplývá ze spojení se zemí pevným základem. Předmětem evidence v katastru nemovitostí jsou z nemovitých staveb jen budovy, tj. nadzemní budovy prostorově soustředěné a uzavřené navenek obvodovými stěnami a střešní konstrukcí, z nich ještě jen ty, které nejsou příslušenstvím jiných budov situovaných a evidovaných na témže pozemku. Podle § 120 odst. 2 stavba není součástí pozemku. Podle tohoto paragrafu se jedná o dvojí vlastnické právo, tj. vlastnické právo ke dvěma předmětům (stavba a stavební parcela).

Předmětem občanskoprávních vztahů jsou i byty a nebytové prostory. Ty jsou jen prostou částí domu, v němž se nalézají, nejsou tudíž samostatnými předměty občanskoprávních vztahů (§ 118 odst. 2 občanského zákoníku). Zákonem č. 72/1994 Sb., kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vlastnické vztahy k bytům a nebytovým prostorům a doplňují některé zákony (zákon o vlastnictví bytů), ve znění pozdějších předpisů, definuje tzv. jednotky (byt nebo nebytový prostor) jako vymezené části domu samostatnými předměty občanskoprávních vztahů, které jako takové mohou být převáděny, děděny, zastaveny. Bytem se rozumí místnost nebo soubor místností, které jsou rozhodnutím stavebního úřadu určeny k bydlení, nebytový prostor je místnost nebo soubor místností, které rozhodnutím stavebního úřadu jsou určeny k jinému účelu než k bydlení.

[13][14][1][5]

Rakouský občanský zákoník pojem věc vymezuje v právním smyslu tak, že: „*Všechno, co od osoby je rozdílné a slouží k potřebě lidí, sluje věc v právním smyslu.*“ [24]

Věci na území státu jsou buď státní, nebo soukromým statkem.

Věci podle rozdílné povahy jsou děleny na hmotné a nehmotné, na movité a nemovité, na zužitelné a nezužitelné, na „cenitelné“ a „necenitelné“. Hmotné jsou ty, které jsou vnímány smysly, nehmotné jsou práva. Věci, které lze přenášet bez porušení jejich podstaty z jednoho místa na druhé, jsou movité, jinak jsou nemovité.

Cenitelné věci jsou ty, jejichž hodnota pro obchod může být určena srovnáním s jinými, k nim náležejí také služební úkony, práce ruční a hlavou. Věci, jejichž hodnota nemůže být srovnána s jinými věcmi v obchodě, se označují jako necenitelné. [24]

Návrh občanského zákoníku říká, že předmětem vlastnického vztahu je vše, co někomu patří, všechny jeho věci hmotné i nehmotné. Tento návrh dále chápe živé tvory nikoliv jako věc, avšak na zvíře je třeba přiměřeně použít ustanovení o věcech, neodporuje-li to povaze zvířete jako živého tvora, a ustanovení zvláštních zákonů vydaných k jeho ochraně. V koncepci třídění věcí se připravovaný občanský zákoník vrací k zásadám platným v českých zemích do 31. 12. 1950, podle něhož se v důsledku stavba považuje za součást pozemku. [26]

3.3 Obsah vlastnického práva

Současný občanský zákoník stanoví, že obsahem každého právního vztahu jsou práva a povinnosti jeho subjektů.

Obsahem vlastnického práva je soubor oprávnění vlastníka, který je vlastníkovvi dán ustanovením § 123 občanského zákoníku. K obsahu subjektivního vlastnického práva patří souhrn konkrétních opatření, která příslušejí vlastníkům věci. Tento souhrn je označován jako tzv. vlastnická triáda, která obsahuje právo věc užívat a požívat její plody a užitky, právo s věcí disponovat a právo věc držet.

Právo věc užívat a požívat její plody a užitky umožňuje vlastníkovvi, aby realizoval užité hodnoty věci, využíval užitečných vlastností věci a bral z ní přírůstky. Vlastník je oprávněn přisvojovat si jak plody přirozené, tak plody obecné (tj. úroky z vkladu).

Právo s věcí disponovat se realizuje v hodnotě směnné a poskytuje vlastníkovu možnost rozhodovat o právním (tj. převodu na jiného) i faktickém (zničení, spotřebování) osudu věci. Vlastník má právo i věc opustit.

Právo věc držet umožňuje vlastníkovu mít věc ve své faktické moci a předpokládá realizaci práva věc užívat a požívat. Tím, že vlastník přenechá věc jinému subjektu (např. nájemci), nezaniká jeho právo držení. Uskutečňuje-li vlastník svá oprávnění, vykonává vlastnické právo. Na tom je založena i nesprávná představa o tom, že vlastnické právo je neomezené.

Právní řád České republiky vychází z koncepce článku 11 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, že vlastnictví zavazuje. Znamená to, zákaz zneužití vlastnického práva, ale i to, že vlastník má nejen práva, ale i povinnosti vyplývající mu přímo ze zákona. Součástí vlastnického práva je i nezastupitelné oprávnění vlastníka s předmětem svého vlastnictví nakládat. Vlastnictví zároveň nesmí být zneužito na újmu práv druhých, anebo v rozporu se zákonem a chráněnými obecnými zájmy. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem.

Pouze vlastníkovu věci přísluší vlastními právními úkony rozhodovat o osudu věci, která je předmětem jeho vlastnického práva (vlastník může věc prodat, zatížit zástavním právem, vypůjčit jinému, či umožnit užívání věci třetí osobě, a to za úplatu, nebo bezplatně). Toto oprávnění vlastníka může však být v určitých případech omezeno.

Z Listiny vyplývá, který majetek je nezbytný k zabezpečování potřeb celé společnosti, rozvoje národního hospodářství a veřejného zájmu, který majetek smí být jen ve vlastnictví státu, obce nebo určených právnických osob. Zákon může také stanovit, které věci mohou být pouze ve vlastnictví občanů, nebo právnických osob se sídlem v České a Slovenské Federativní Republice.

Povinností vlastníka je strpět za určitých podmínek použití jeho věci, aniž by byl nezbytný jeho souhlas. Tyto podmínky charakterizuje § 128 odst. 1 jako stav nouze (živelná pohroma), nebo naléhavý veřejný zájem (tj. hrubé porušení veřejného pořádku), a to na dobu nezbytnou, v nezbytné míře a za náhradu za předpokladu, nelze-li účelu dosáhnout jinak.

Dalším omezením vlastnického práva je vyvlastnění, čímž lze dosáhnout buď jen částečného omezení vlastnického práva, nebo jeho úplného odnětí. Základní směrnice pro

vyvlastnění je obsažena v Listině základních práv a svobod v článku 11 odst. 4 a obdobně v občanském zákoníku § 128 odst. 2.

Do skupiny tzv. skutečných omezení vlastnického práva patří právní úprava sousedských vztahů. Zaměřuje se na skupinu vztahů, mezi které patří generální klauzule, podle které se vlastník věci musí zdržet všeho, čím by nad míru přiměřenou poměrům obtěžoval jiného, nebo čím by vážně ohrožoval výkon jeho práv. Rozdíl mezi obtěžováním a ohrožováním je spatřován v tom, že ohrožování se týká přímo práv chráněného vlastníka, avšak obtěžování ještě samo nebrání výkonu práva, ale činí jej nepříjemným nebo obtížným.

V koncepci omezení v rámci tzv. sousedských vztahů je jedna z podstatných novinek. Tou je uložení povinností nejen vlastníkům nemovitostí, ale také vlastníkům věcí movitých. Ochrany se proto lze domáhat i při nadměrném obtěžování výfukovými plyny z automobilu, silnou hudbou z rozhlasových přijímačů, nebo proti nevhodně prováděnému chemickému postřiku.

Další důležitou skupinou právní úpravy sousedských vztahů je ohrožení susedovy stavby nebo pozemku. Vlastník věci nesmí ohrozit susedovu stavbu nebo pozemek úpravami pozemku nebo stavby na něm zřízené, aniž by učinil dostatečná opatření pro upevnění stavby nebo pozemku. Zakazuje se jakákoli činnost na pozemku nebo na stavbě zbavující susedovu stavbu nebo pozemek náležité opory, která vyvolává pohyb, popřípadě sesutí půdy nebo stavby na ní zřízené (výkopy, podkopy, atd.).

Další skupinou omezení jsou imise. V těchto případech nejde o užívání vlastního pozemku nebo stavby, ale o účinky činnosti, které se nějakým škodlivým způsobem projevují na pozemku nebo stavbě cizí (obtěžování hlukem, prachem, popílkem, kouřem, plyny, parami, pachy, pevnými a tekutými odpady, světlem, stíněním, vibracemi, zákazem vnikání chovaných zvířat na susedící pozemek). Toto platí i pro vztah k nemovitosti. Veškeré imise se považují za nepřípustné jen tehdy, znamenají-li obtěžování nad míru přiměřenou poměrům. Jestliže zásah nepřekročil míru přiměřenou poměrům a únosné hranice vyplývající z dobrých mravů, nejedná se o neoprávněný zásah a pak se nelze domáhat ochrany.

K další právní úpravě regulace susedských vztahů patří podrosty a převisy. Vlastník pozemku nesmí nešetrně, anebo v nevhodné roční době odstranit ze své půdy kořeny stromu nebo větve stromu přesahující na jeho pozemek. Sused, do jehož práva podrosty a převisy

zasahují, může ze své půdy odstranit kořeny stromu a větve přerůstající na jeho pozemek. Tato možnost je omezena roční dobou (vegetační klid) a rozsahem (nelze odstranit větší část kořenového systému, který by vedl k narušení rovnováhy mezi podzemní a nadzemní částí stromu).

Oplocení jako další z právní úpravy regulace sousedských vztahů je zahrnuta v § 127 odst. 2. Podle ní může soud svým rozhodnutím, po zjištění stanoviska příslušného stavebního úřadu uložit vlastníkovu pozemku povinnost pozemek oplotit, jestliže je to potřebné a nebrání-li to účelnému využívání pozemků a staveb. Potřeba oplocení poskytne ochranu proti nedovoleným zásahům, kterým není možné jinak zabránit (vnikání chovaného zvířectva). Pokud se rozhoduje o povinnosti oplotit pozemek soudně, může si soud vyžádat stanovisko stavebního úřadu, kterým však není vázán.

Příčiny sporů omezení vlastnického práva upravuje § 127 odst. 3, který reguluje vstup na sousední pozemky a na stavby. Vlastníci sousedících pozemků jsou povinni umožnit na dobu nezbytnou a v nezbytné míře vstup na své pozemky, popřípadě stavby na nich stojící, pokud to nezbytně vyžaduje údržba a obhospodařování sousedících pozemků a staveb. Vstupu na sousední pozemek se nelze domáhat např. za účelem sběru spadanych plodů.

Občanská právní úprava vstupu na pozemek se netýká regulace obdobných oprávnění, která jsou zakotvena ve speciálních předpisech. Jde o případ, kdy v souvislosti se vstupem na cizí pozemek nebo stavbu došlo ke vzniku škody, je ten, kdo škodu způsobil, povinen ji nahradit. [7][13][14][3]

V rakouském občanském zákoníku v Hlavě druhé, kde se pojednává o vlastnickém právu, je vymezeno vlastnictví v objektivním a subjektivním smyslu.

Všechny hmotné a nehmotné věci, které někomu náleží, nazývá tento zákoník vlastnictví objektivní. Vlastnictví subjektivní je oprávnění s podstatou věci a užitky podle své vůle nakládat a jiného z toho vyloučit. Všechny věci jsou předměty vlastnického práva a každý, koho zákony výslovně nevylučují, je oprávněn nabývat ho sám svým jménem nebo prostřednictvím jiné osoby. Zákoník také rozlišuje vlastnictví na úplné a neúplné. Má-li někdo právo k „jádro věci“ a tím pádem i k užívání věci jednou a tou samou osobou, mluvíme o právu úplném a nedělitelném. Má-li jedna osoba právo k jádru věci a druhá osoba

má právo k používání věci, jedná se o právo dělené a pro obě strany neúplné. První je vlastník hlavní a druhý je vlastník užitkový.

Podle rakouského zákoníku mají stejná práva jak neúplní vlastníci, tak vrchní, tak i užitkoví. Ani jeden z nich podle rakouského zákoníku nesmí páchat nic, co by bylo proti právu druhého.

Vlastnické právo lze obecně vykonávat jen tehdy, pokud se tím nenarušují práva třetí osoby a nevstupuje-li to mezi zákony předepsané k zachování a zvelebení obecného blaha. Vlastník pozemku může také sousedovi zakázat, aby ho z jeho pozemku neobtěžoval odpadními vodami, kouřem, plynem, teplem, zápachem, hřmotem a otřesy.

Pozemek nesmí být vyhlouben tak, aby sousedova půda nebo stavení pozbyly náležité opory, ledaže se držitel pozemku postará o jiné dostatečné upevnění. Je-li dán zákaz na zcizení nebo překážky k určité věci nebo věcného práva, zavazuje pouze prvního vlastníka nikoliv jeho dědice nebo jiné právní nástupce. Třetí osoby se týká pouze mezi manžely, rodiči a dětmi, dětmi osvojenými nebo dětmi v opatrovnictví, jejich manželů, bylo-li to zapsáno ve veřejné knize. V obecném zájmu se musí příslušník státu za přiměřené odškodnění vlastnictví zřici. [24]

Z návrhu občanského zákoníku vyplývá, že vše, co někomu patří, všechny jeho věci hmotné i nehmotné, je jeho vlastnictvím. V mezích právního řádu má vlastník právo se svým vlastnictvím libovolně nakládat a jiné osoby z toho vyloučit. Vlastníkovi se výslovně zakazuje nad míru přiměřenou poměrům závažně rušit práva jiných osob, stejně tak vykonávat takové činy, jejichž hlavním účelem by bylo jiné osoby obtěžovat nebo poškodit.

Vlastník se musí zdržet všeho, co působí, že odpad, voda, kouř, prach, plyn, pach, světlo, stín, hluk, otřesy a jiné podobné účinky (imise) vnikají na pozemek jiného vlastníka (souseda), a to v míře nepřiměřené místním poměrům a podstatně omezující obvyklé užívání pozemku. Přímo se zde zakazuje přivádět imise na pozemek jiného vlastníka bez ohledu na míru takových vlivů a na stupeň obtěžování souseda, pro něž by neexistoval zvláštní právní důvod. Jestliže imise jsou důsledkem provozu závodu nebo podobného zařízení, který byl úředně schválen, má soused právo jen na náhradu újmy, i když újma byla způsobena okolnostmi, k nimž se při úředním projednávání nepřihlédlo. Je-li na pozemku cizí movitá věc, vydá ji vlastník pozemku bez zbytečného odkladu jejímu vlastníku, popřípadě tomu, kdo

ji měl u sebe, jinak mu umožní vstoupit na svůj pozemek a věc si vyhledat a odnést. Stejně tak může vlastník stíhat na cizím pozemku chované zvíře nebo roj včel. Vletí-li však roj včel do cizího obsazeného úlu, nabývá vlastník úlu vlastnické právo k roji, aniž je povinen k náhradě. Způsobí-li věc, zvíře, roj včel nebo výkon na pozemku škodu, má vlastník pozemku právo na její náhradu.

Způsobí-li movitá věc na cizím pozemku škodu, může ji vlastník pozemku zadržet, dokud neobdrží jinou jistotu nebo náhradu škody. Toto platí i v případě, že vlastník zastihne na cizím pozemku chované zvíře, které mu působí škodu. Neuplatní-li však právo na náhradu škody do osmi dnů, musí zvíře vrátit. Plody spadlé ze stromů a keřů na sousední pozemek náleží vlastníkově sousedního pozemku. Toto neplatí v případě, je-li sousední pozemek veřejným statkem. Neučiní-li to vlastník v přiměřené době poté, co ho o to soused požádal, smí soused šetrným způsobem a ve vhodné roční době odstranit kořeny nebo větve stromu přesahující na jeho pozemek, působí-li mu to škodu nebo jiné obtíže převyšující zájem na nedotčeném zachování stromu. Jemu také náleží to, co z odstraněných kořenů a větví získá.

Části jiných rostlin přesahující na sousední pozemek může soused odstranit šetrným způsobem bez dalších omezení. Bude-li mít vlastník pozemku rozumný důvod, může požadovat, aby se soused zdržel sázení stromů v těsné blízkosti společné hranice pozemků, a vysadil-li je nebo nechal-li je vzrůst, aby je odstranil. Podle § 956 a nestanoví-li jiný právní předpis nebo neplyne-li z místních zvyklostí něco jiného, platí pro stromy dorůstající obvykle výšky přesahující 3 m jako přípustná vzdálenost od společné hranice pozemků 3 m a pro ostatní stromy 1,5 m. Toto ustanovení se nepoužije, je-li na sousedním pozemku les nebo sad, tvoří-li stromy „rozhradu“ nebo jedná-li se o strom zvlášť chráněný jiným právním předpisem. Dále pozemek nesmí být upraven tak, aby sousední pozemek ztratil náležitou oporu, ledaže se provede jiné dostatečné upevnění. Má-li pro to vlastník pozemku oprávněný důvod, může požadovat, aby se soused zdržel zřizování stavby na sousedním pozemku v těsné blízkosti společné hranice pozemků. Vlastník pozemku má právo požadovat, aby soused upravil stavbu na sousedním pozemku tak, aby ze stavby nestékala voda nebo nepadal sníh nebo led na jeho pozemek.

Vlastník umožní sousedovi vstup na svůj pozemek v době, rozsahu a způsobem, které jsou nezbytné k údržbě sousedního pozemku nebo k hospodaření na něm. Nelze-li tohoto účelu dosáhnout jinak. Soused však nahradí vlastníku pozemku škodu tím způsobem.

Nemůže-li se stavba opravit, obnovit nebo odstranit jinak než užitím sousedního pozemku, má vlastník právo po sousedovi požadovat, aby za přiměřenou náhradu snášel, co je pro tyto práce potřebné. Žádosti se vyhová, převyšuje-li sousedův zájem na nerušeném užívání pozemku zájem na provedení prací. Vlastník pozemku musí snášet užívání prostoru nad pozemkem nebo pod pozemkem, je-li pro to důležitý důvod a děje-li se to takovým způsobem, že vlastník nemůže mít rozumný důvod tomu bránit. Z takového užívání cizího prostoru nemůže nikdo odvodit právo, jehož by se mohl někdo dovolávat po odpadnutí důvodu, který k užívání opravňoval. Pokud však v důsledku tohoto užívání vzniklo úředně schválené zařízení, může vlastník žádat náhradu škody. [26][14]

4. ZHODNOCENÍ PRVKŮ VLASTNICKÉHO PRÁVNÍHO VZTAHU

V této kapitole zhodnotím subjekt, předmět a obsah vlastnického práva podle současného občanského zákoníku, rakouského zákoníku a návrhu nového občanského zákoníku tak, jak jej popisují ve třetí kapitole.

4.1 Zhodnocení subjektů vlastnického práva

Subjektivní práva a povinnosti vznikají, mění se a zanikají vždy z nějakého určitého důvodu. Tento důvod může být ekonomický – hospodářský anebo právní. Ve všech třech úpravách je společným znakem subjektu vlastnického práva, že nabývat vlastnického práva může fyzická i právnická osoba. Za právnickou osobu je v současném občanském zákoníku považován i stát. Zde může působit klamně to, že stát vystupuje jako tvůrce práva a vykonavatel veřejné moci a současně jako subjekt v takových právních poměrech, které jsou stanoveny pro všechny ostatní subjekty.

Fyzické, ale i právnické osoby mohou být subjektem většiny občanskoprávních vztahů. Je-li účastníkem těchto vztahů stát, stává se právnickou osobou. Subjektem některých vztahů mohou být pouze jedny nebo druhé, případně jedním ze subjektů může být v právním smyslu právnická nebo fyzická osoba. Subjektem vztahu vlastnictví může být zpravidla kdokoliv, stejně jako podílovými spoluvlastníky věci může být jak fyzická, tak i právnická osoba.

Je třeba si uvědomit, že existují i právní vztahy, v nichž jednou stranou je pouze stát a vlastnictví věcí patří výhradně státu (vyhrazené nerosty podle horního zákona č. 44/1988 Sb. v plném znění). Vedle toho existují soukromoprávní vztahy, kde je jedním subjektem osoba právnická (např. vztahy, v nichž jedním subjektem je banka jako akciová společnost, je právnickou osobou).

Podle rakouského zákoníku je fyzická osoba podrobněji popsána podle věku. Tento zákoník rozlišuje děti, nedospělé a nezletilce.

Dle výše uvedených subjektů práv a povinností by měl některý nemovitý i movitý majetek zůstat ve správě státu a být uchován jako kulturní bohatství státu (např. hrady,

zámky). Některé strategické oblasti hospodářství země by měly dle mého názoru zůstat ve vlastnictví státu z důvodu zachování suverenity státu.

4.2 Zhodnocení předmětu vlastnického práva

Obecně řečeno předmět jako pojem vlastnických práv je obsažen ve všech třech právních úpravách, avšak mezi jednotlivými dokumenty je předmět různě vysvětlován. Současný občanský zákoník nevymezuje pojem věci, omezuje se jen na členění věcí na movité a nemovité a vymezuje pojem věcí nemovitých. Občanský zákoník definuje hmotné předměty za předpokladu, že jsou ovladatelné a užitečné, tzn., že slouží potřebám lidí. Předpoklad užitečnosti věci je dnes podle mého názoru nejspornějším kritériem.

Uvedu-li příklad dřavého nebo rozbitého hrnku, anebo zbylého střepu, víme bezpochyby, že je neužitečný (voda z hrnku vyteče a nedá se do něho nic nalít ani jinak použít). Položme si otázku na jeho stáří. Co když je sto let starý? Může být sice nepoužitelný, ale může mít nevyčíslitelnou sběratelskou hodnotu. Víme-li, že hmotný předmět nebo ovladatelná přírodní síla, aby mohla být v právním smyslu věcí, musí být ovladatelná, a to objektivně, ovšem v konkrétní chvíli nemusí být ovládána. Příkladem je auto na ledě nebo domácí zvíře na útěku. Každý je nemusí ovládat. Např. pes, který neposlouchá konkrétního majitele, je obecně ovladatelný, tudíž je v právním smyslu věcí.

V občanském zákoníku se k věcem v právním smyslu přiřazují i přírodní síly (energie) za předpokladu, slouží-li potřebám lidí a jsou-li užitečné a ovladatelné. Věcmi jsou tedy přírodní síly pouze v případě, jsou-li ovladatelné. Např. ovzduší, které nás obklopuje a které dýcháme, v právním smyslu věcí není, ale např. vzduch v zásobníku dýchacího přístroje (v láhvi) je věcí, neboť je ovládán ventilem. Současný občanský zákoník výslovně neřeší, je-li věcí v právním smyslu i živé zvíře, avšak v návrhu nového občanského zákoníku není živý tvor považován za věc.

V současné kulturně rozvinuté společnosti bude podle návrhu občanského zákoníku uznáno zvíře jako „člen rodiny“ a za úmyslné ublížení zvířeti bude pachatel potrestán nejen finanční sankcí odpovídající pořizovací ceně zvířete, ale bude odpovědný i za způsobenou psychickou újmu majiteli.

V rakouském občanském zákoníku se za věci v právním smyslu považuje vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí, neboli rozlišuje věci hmotné a nehmotné. Domnívám se, že šlo pravděpodobně o reakci na nevolnictví. I dodnes platí, že člověk není nikdy věcí. Protikladem bylo v minulosti chápání lidského těla jako mumie.

4.3 Zhodnocení obsahu vlastnického práva

Současný občanský zákoník vymezuje a říká velmi přesně, jak může majitel s věcí zacházet, má právo věc užívat, požívat její plody a užitky a také právo s věcí disponovat a právo věc držet. Současně říká, že vlastník může rozhodovat o osudu věci, která je předmětem jeho vlastnického práva. Vlastník tedy může věc prodat, zatížit zástavním právem, vypůjčit jinému, či umožnit užívání věci třetí osobě. Rakouský občanský zákoník vymezuje vlastnictví v objektivním a subjektivním smyslu. Věci, které někomu patří, jsou vlastnictvím objektivním. Subjektivním oprávněním je s podstatou věcí a jejich užitků nakládat podle své vůle a ostatní z tohoto vyloučit. V tomto smyslu je to velice podobné se současným českým občanským zákoníkem. Návrh občanského zákoníku je ze všech tří dokumentů nejjednodušší, neboť stanovuje, že vše, co někomu patří, všechny jeho věci, hmotné i nehmotné, je jeho vlastnictvím.

Podle současného občanského zákoníku může být vlastnické právo omezeno pouze se souhlasem vlastníka, a to věcným břemenem, nebo jen na základě zákona ve veřejném zájmu. Občanský zákoník zakazuje zneužití vlastnického práva na újmu práv druhých a zákaz jeho rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy, zejména poškozováním lidského zdraví, přírody a životního prostředí. Velmi podstatným a možná v dnešní době velmi diskutovaným omezením je vyvlastnění. Celou řadou dalších omezení, zejména na úrovni sousedských vztahů se pak zabývá generální klauzule. Sem patří například omezení silné hudby, chemických postřiků, hloubení různých podkopů a výkopů, které by měly za následek sesun půdy. Dále také omezení imisí, obtěžování hlukem, prachem, popílkem, kouřem, plyny, parami, pachy, pevnými a tekutými odpady, světlem, stíněním, vibracemi a také zákaz vnikání chovaných zvířat na sousedící pozemek. Dále se zde také mluví o porostech a zacházení s nimi a řeší otázky oplocení pozemku. Rakouský zákoník zde popisuje velmi podobně části týkající se sousedských vztahů, a to zejména, že nesmí souseda obtěžovat odpadními vodami, kouřem, plyny, teplem, zápachem, hřmotem a ořesy. Navíc ještě říká, že stejná práva mají jak neúplní vlastníci, tak vrchní, tak i užitkoví. Jednoduše řečeno, ani jeden

z vlastníků by podle rakouského zákoníku neměl dělat nic, co by bylo proti vůli druhého. Návrh občanského zákoníku myslí na sousedské vztahy v podobě jako předchozí dvě úpravy, když říká, že se vlastník musí zdržet všeho, co působí, že odpad, voda, kouř, prach, plyn, pach, světlo, stín, hluk, otřesy a jiné podobné účinky (imise) vnikají na pozemek jiného vlastníka. Dále také myslí na to, vnikne-li na pozemek cizí movitá věc, musí ji vydat vlastník pozemku bez zbytečného odkladu jejímu majiteli a současně také myslí na to, když způsobí cizí věc na pozemku škodu. Vlastník pozemku může věc zadržet, dokud neobdrží jinou jistotu nebo náhradu škody. Toto platí i v případě zvířete. Také části rostlin přesahující na sousední pozemek může soused odstranit šetrným způsobem bez dalších omezení. Tyto všechny tři úpravy jsou si velice podobné a nejvíce zde hodnotím jednoduchost rakouského zákoníku. Skutečností je, že tento zákoník je v Rakousku platný od roku 1811 a je stále funkční.

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo popsat právní úpravu vlastnického práva, rozebrat a porovnat jednotlivé části právní úpravy z pohledu současného občanského zákoníku, rakouského zákoníku a návrhu nového občanského zákoníku. Vlastnické právo je jednoho ze základních lidských práv, které je zabezpečováno a chráněno Listinou základních práv a svobod, která garantuje právo vlastnit majetek.

Listina základních práv a svobod neprohlašuje za základní lidské právo vlastnictví samo, nýbrž právo být vlastníkem, tj. právo nabývat vlastnictví. Vlastnictví jako takové je chráněno Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, podle níž má každá fyzická nebo právnická osoba právo pokojně užívat svůj majetek. Platí též, že všichni vlastníci mají stejná práva a povinnosti a je jim poskytována stejná ochrana.

Podle Listiny základních práv a svobod má vlastnické právo všech vlastníků stejný zákonný obsah a ochranu. Tato rovnost vlastníků je v současném politickém a právním systému samozřejmá a plyne z právní rovnosti všech subjektů.

Svoji práci jsem rozdělil na čtyři části. V první části vymezuji vlastnické právo. Toto právo řadíme z právního pohledu na právo soukromé a hmotné. Vysvětluji a shrnuji nejdůležitější znaky charakterizující vlastnické právo. Docházím k závěru, že specifickým znakem vlastnického práva je právo věc ovládat, držet ji, užívat a požívat, nakládat s ní, a to svou mocí, která je nezávislá na moci kohokoli jiného. V této části dále zpracovávám historii z hlediska římského a rakouského pojetí vlastnického práva. I z jiných historických pramenů vím, že římská kultura byla na tehdejší dobu nadčasová. A právě římské právo se nejvíce zasloužilo o rozvoj vlastnického práva. V českých zemích měl hlavní vliv rakouský občanský zákoník z roku 1811, který u nás v této podobě platil do roku 1950. V rakouském občanském zákoníku jsou předmětem vlastnictví věci hmotné i nehmotné, avšak v římském jsou to pouze věci hmotné.

Ve druhé části se zabývám dvěma základními dokumenty – Listinou základních práv a svobod a občanským zákoníkem. Originární a derivativní způsob nabytí vlastnictví uzavírá část popisující způsoby nabývání vlastnického práva v občanském zákoníku. Z pohledu současného občanského zákoníku dochází k nabytí vlastnického práva výlučně smlouvou, rozhodnutím státního orgánu a u nemovité věci evidencí v katastru nemovitostí.

V návrhu občanského zákoníku se podrobně rozlišují způsoby nabývání vlastnického práva, které jsou v současném občanském zákoníku. Vlastnické právo nelze nabýt k věci zapsané ve veřejném seznamu. To je příklad auta koupeného v exekuci, což lze zjistit například v notářském zápisu, ale zákoník nepamatuje na to, koupíme-li s dobrým vědomím televizi z exekuce. Nemáme šanci se dozvědět, je-li tato televize v seznamu či není. Navíc v zákoně a v důvodové zprávě k tomuto návrhu se nepíše, kde tento seznam najít. [23] Je v ní pouze řečeno, jak do seznamu zapisovat, odstraňovat, kdo má jakou prioritu, ale kde seznam najít, se nikde nepíše.

Současný občanský zákoník říká, že objektem držby je věc movitá i nemovitá, dále součástí, příslušenství věci, ale i oddělitelné části věci. Subjektem držby může být fyzická i právnická osoba.

V kapitole o spoluvlastnictví je rozhodujícím faktem to, že jediná věc nemusí patřit jedné osobě, nýbrž více osobám. V návrhu občanského zákoníku jsou souhrnně zachycována práva a povinnosti majitelů pozemků a právní předpisy upravující jejich vzájemné vztahy. Jedná se především o vztahy sousedské.

V třetí části je rozebírán subjekt, předmět a obsah vlastnického práva, a to z pohledu současného občanského zákoníku, návrhu nového občanského zákoníku a z pohledu rakouského zákoníku. Přestože některé z těchto dokumentů jsou od sebe časově vzdálené, obsahují některé shodné znaky, např. týkající se předmětu. V obsahu vlastnického práva je stanoveno, že vlastník má právo předmět vlastnictví držet, užívat, požívat jeho plody a užítky a nakládat s nimi. Subjekt, v němž se zabýváme pojmem právnická a fyzická osoba, a předmět vlastnického práva je podrobně hodnocen ve čtvrté části.

Ve čtvrté části podrobně srovnávám, vyvozuji závěry a snažím se kriticky hodnotit jednotlivé dokumenty a jejich přínos a popřípadě i nedostatky, nad kterými jsem se zamýšlel z hlediska jejich vývoje a doby vzniku. Společným znakem ve všech třech právních úpravách je to, že nabývat vlastnické právo může fyzická i právnická osoba. V současném občanském zákoníku je stát považován za právnickou osobu. Rakouský zákoník platný od roku 1811 podrobněji definuje věkové hranice fyzické osoby.

V kapitole předmět vlastnického práva jsou podle současného občanského zákoníku věci hmotné tříděny na movité a nemovité, avšak rakouský zákoník třídí věci na hmotné

a nehmotné. Návrh nového občanského zákoníku se chce opět vrátit ke třídění věcí na hmotné a nehmotné podle vzoru rakouského zákoníku.

V kapitole o obsahu vlastnického práva se všechny tři úpravy v podstatě shodují v tom, že vlastník může s věcí nakládat podle své vůle až do míry, neomezí-li práva vlastníka jiného. Shodně se ve všech třech úpravách pojednává o sousedských vztazích, důraz je kladen na ochranu lidského zdraví a na ochranu životního prostředí. Každá úprava navíc v sobě má něco specifického, jako například problematiku vyvlastnění, o které se mluví v současném občanském zákoníku. Návrh nového občanského zákoníku navíc řeší, jak postupovat, dostane-li se cizí předmět nebo zvíře na sousední pozemek. Tady mne navíc zaujala jednoduchost a funkčnost rakouského zákoníku.

Vlastnit majetek je pro většinu osob příjemným právem, ale mnoho lidí si také ne úplně uvědomuje, že vlastnit majetek přináší kromě práv i jisté povinnosti, tak jak napsáno v čl. 11 Listiny „vlastnictví zavazuje. Např. ohlušující hudba vycházející z přehrávače, může být pro majitele příjemná, avšak pro ostatní může být tato hudba nepříjemná. Vlastník už při koupi např. hudebního přehrávače sepisuje nepsanou smlouvu, že si je vědom svých práv a povinností, která jsou s tímto zařízením spojená a to i to, že nebude nadměrným hlukem obtěžovat své okolí. A toto si podle mého názoru stále řada lidí neuvědomuje.

Cíl práce byl následující: Porovnávání současné úpravy subjektu, předmětu a obsahu vlastnického práva s rakouským a návrhem nového občanského zákoníku. Porovnání uvedlo základní rozdíly, které vyplývají z toho, že se vlastnické právo měnilo v průběhu věků.

Bakalářská práce poukázala na to, že rakouská úprava vlastnického práva má stále výrazný dopad na současnou úpravu. Společnost se stále mění, ale právní podstata zde zůstává.

Domnívám se, že jsem ve své práci splnil stanovený cíl, popsal, shrnul a zhodnotil právní úpravy vlastnického práva. K sepsání této práce jsem prostudoval řadu zajímavých materiálů, jejichž tituly uvádím v obsahu práce.

Použitá literatura:

A. Odborná literatura

1. ELIÁŠ K. a kol.: Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 2. svazek, Praha: Linde Praha, a.s., 2008. ISBN 978-80-7400-004-1
2. FIALA, J. a kol.: Občanské právo. 1. část. Brno: Masarykova univerzita, 1993. ISBN 80-210-0734-6
3. FIALA, Josef a kol.: Občanské právo hmotné. Brno: Doplněk, 1998. ISBN 80-7239-002-3
4. FIALA, Josef a kol.: Občanské právo hmotné: 2. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2009. ISBN 978-80-7380-228-8
5. FIALA, J., ŠVESTKA, J.: Úvaha nad teoretickým systémem čs. občanského práva. Právník, 1970.
6. GERLOCH, A.: Teorie práva. 2. vyd. dobrá Voda: 2001. ISBN 80-86473-04-X
7. HOLUB, Jaroslav, FIALA, Milan, BIČOVSKÝ Josef: Občanský zákoník: Poznámkové vydání s judikaturou a novou literaturou. 2002. Praha: Linde Praha, a.s., 2002. ISBN 80-7201-336-X.
8. HURDÍK J.: Právnícké osoby (Obecná právní charakteristika). Brno: Masarykova univerzita 2000. ISBN 80 -210 -2278 -7
9. KINCL a kol.: Všeobecné dějiny státu a práva. Praha: Panorama Praha, 1983. ISBN 104-21-856.
10. KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin; SKŘEJPEK, Michal: Římské právo. Druhé, doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-031-1
11. KNAPPOVÁ, M.: Povinnost a odpovědnost v občanském právu. Praha: Academia, 1968.
12. KNAPP, V. Teorie práva. Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-028-1
13. Občanský zákoník a základní občanskoprávní předpisy 2005. Olomouc: ANAG, spol. s r.o., 2005. ISBN 80-7263-257
14. Občanský zákoník: text zákona. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-881-9.
15. PELIKÁNOVÁ, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku. 5. díl. Praha: Linde Praha, a.s., 1999. ISBN 80-7201-175-8
16. SCHELLE, Karel, et al.: Základy občanského práva. Ostrava: KeyPublishing, 2010. ISBN 978-80-7418-066-8.

17. SKŘEJPEK, Michal: Poodkryté tváře římského práva. Luzern, Schweiz: Avenir Stiftung, 2006. ISBN 80-903609-3-9.
18. SPIRIT, Michal: Úvod do studia práva. Praha: GradaPublishing, 2010. ISBN 978-80-247-3290-9.
19. ŠVESTKA, Jiří, et al.: Občanské právo hmotné 1, páté jubilejní aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009. ISBN 978-80-7357-468-0
20. TILSCH, E. Občanské právo rakouské: část všeobecná. 1910, 1913
21. WINTEROVÁ, A.: Civilní právo procesní. 5. vyd. Praha: Linde Praha, a. s., 2008. ISBN 978-80-7201-726-3

B. Prameny práva

22. Citace usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
23. http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova%20zprava%20OZ_ver_2010.pdf
24. obecný občanský zákoník č. 946, ze dne 1. června 1811, ve znění pozdějších předpisů
25. zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů

C. Internet

26. http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_LRV_090430_final_s%20obsahem.pdf